

Ulla-Riikka Kellosoari

”Se justiinsa, kun ei oikein pärjää yksin ja kun pitäis olevinaan tulla toimeen”

Lievästi kehitysvammaisen nuoren aikuisen identiteetin
elementit

Opinnäytetyö

Kevät 2012

Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Ulla-Riikka Kellosoari

Työn nimi: ”Se justinsa, kun ei oikein pärjää yksin ja kun pitäis olevinaan tulla toimeen” Lievästi kehitysvammaisen nuoren aikuisen identiteetin elementit

Ohjaaja: Kerttu Veikkola

Vuosi: 2012

Sivumäärä: 56

Liitteiden lukumäärä: 3

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, mistä elementeistä identiteetti muodostuu. Tavoitteena oli selvittää toiminnallisten menetelmien avulla, mitkä tekijät vaikuttavat lievästi kehitysvammaisten nuorten aikuisten identiteettiin. Toiminnallisina menetelminä tutkimuksessa käytettiin kuvallista ilmaisua, draamaa ja musiikkia.

Tutkimuksen yhteistyötahona oli Savon Vammaisasuntosäätiö. Se tuottaa erityisryhmien asumis- ja päivätoimintapalveluita Savossa. Tutkimus toteutettiin toimintatutkimuksena, johon osallistui viisi lievästi kehitysvammaista nuorta aikuista Savon vammaisasuntosäätiön eri yksiköistä. Tutkimukseen sisältyi kolme ryhmätuokiota, joissa draaman, musiikin ja kuvallinen ilmaisun kautta käsiteltiin identiteettiin liittyviä asioita: aikuisuutta, minuutta, kehitysvammaisuutta, tulevaisuutta ja haaveita. Lisäksi tutkimuksessa käytettiin teemahaastattelua tutkimustuloksien tukemiseksi.

Tutkimustulokset osoittivat, että lievästi kehitysvammaisen nuoren aikuisen identiteettiin vaikuttavat vammaisuus, itsensä hyväksyminen vammaisena, aikuistuminen, valintojen mahdollisuus elämässä sekä yhteiskunnan asenteet. Lievästi kehitysvammainen nuori aikuinen pohti aikuisuuttaan, itsensä hyväksymistä ja elämistä yhteiskunnassa. Esille nousi kysymyksiä siitä, miksi kehitysvammaiset erotellaan yhteiskunnassa, miksi lievästi kehitysvammainen ei voi elää yhteiskunnassa vammattomien ihmisten tavoin sekä miksi he eivät voi saada lapsia tai lemmikkiä?

Toiminnalliset menetelmät toimivat hyvin tutkimuksessa. Ne olivat tukemassa identiteetistä puhumista. Tutkimukseen osallistuneet kertoivat, että toiminnallisten menetelmien kautta oli helpompi ilmaista tunteita sekä tuoda esille ajatuksia aikuisuudesta.

Avainsanat: kehitysvammainen, nuori aikuinen, identiteetti, toiminnalliset menetelmät, toimintatutkimus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree programme of Social Work

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Ulla-Riikka Kellosoari

Title of thesis: "The feeling when you cannot really manage alone and when you are supposed to get by" Identity elements of a mildly mentally disabled person

Supervisor(s): Kerttu Veikkola

Year: 2012

Number of pages: 56

Number of appendices: 3

The purpose of the thesis was to examine what elements an identity consists of. The goal was to find out with the help of functional methods what factors influence the identity of mentally disabled young adults. Visual expression, drama and music were used as functional methods in this study.

The partner in cooperation of this study was the housing foundation for intellectually disabled in Savo. It provides housing and daytime activity services in the Savo area. The study was executed as an activity study which five mildly mentally disabled young adults from the various units of the housing foundation participated in. The study included three group sessions in which matters associated with identity (such as adulthood, ego, mental disability, future and dreams) were handled via drama, music and visual expression. Additionally, theme interviews were used as a method of supporting the research results.

The research results indicated that the factors influencing the identity of mildly mentally disabled young adults were disability, the self-acceptance of being disabled, maturation, the possibility of having choices in life and the attitude of society. That is a mildly mentally disabled young adult ponders about adulthood, self-acceptance and living in a society. Questions also arose about these facts: why mentally disabled people are separated from society, why a mildly mentally disabled person cannot live in society like normal people and why they cannot have kids or acquire pets.

The functional methods performed well during this study. They supported the talks about personal identity. The participants of the study revealed that it was easier to express feelings and bring out thoughts about adulthood via these functional methods.

Keywords: mentally disabled, young adult, identity, functional methods, activity study

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Tutkimuksen tarkoitus	8
2.2 Aikaisemmat tutkimukset aihepiiristä	9
3 KEHITYSVAMMAINEN NUORI AIKUINEN	11
3.1 Nuoren aikuisen elämänvaihe	11
3.2 Kehitysvammaisuus	13
3.3 Normaalius ja poikkeavuus	15
4 MINÄ JA SEN ULOTTUVUUDET	16
4.1 Identiteetti ja minuus	16
4.2 Identiteetin tarkastelua	17
4.3 Persoonallisuus ja itsetunto	18
5 TUTKIMUKSEN MENETELMÄT JA TOTEUTUS	20
5.1 Toimintatutkimuksellinen ote työssä.....	20
5.2 Toimintatutkimuksen kulku.....	21
5.3 Tutkimusaineiston keruu	22
5.4 Ryhmätuokioiden suunnittelu ja aiheet.....	24
5.5 Ryhmätuokioiden kuvaus	26
5.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	31
6 TUTKIMUSTULOKSET	33
6.1 Haastattelut identiteettityön pohjana	33
6.2 Ensimmäinen ryhmätuokio - aikuisuus.....	37
6.3 Toinen ryhmätuokio - minuus ja kehitysvammaisuus	41
6.4 Kolmas ryhmätuokio - haaveet ja unelmat	44
6.5 Ryhmäläisten palautteet tuokioista.....	45

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	48
7.1 Tutkimuksen tavoite ja sen saavutukset.....	48
7.2 Prosessi kokonaisuutena	50
LÄHTEET	52
LIITTEET	56

1 JOHDANTO

Millainen käsitys sinulla on itsestäsi? Mitä ajattelet aikuisuudestasi ja omasta elämästäsi siinä yhteisössä missä elät? Mitä haaveilet tai unelmoit elämässäsi ja onko niiden toteuttaminen mahdollista? Näiden kysymysten äärellä ovat myös lievästi kehitysvammaisten nuoret aikuiset. Mitä luulet, onko heidän yhtä helppo vastata näihin kysymyksiin kuin sinun? On tärkeää, että kehitysvammaisen nuori aikuinen saa kokea olevansa ihan tavallinen ihminen muiden joukossa ja toteuttaa omia haaveitaan ja unelmiaan elämässään. Lievästi kehitysvammaisen nuori aikuinen pystyy elämään melko itsenäistä elämää, kunhan vain me annamme heille siihen mahdollisuuden. Nuori aikuinen määritellään ikävuosien 23–35 välille (Lyytinen, Korkiakangas & Lyytinen 2003, 313).

Kehitysvammaiset ihmiset ovat niitä harvoja ihmisryhmiä, joilta puuttuu aikuisena elämisen status sen täydessä merkityksessä. Kehitysvammaisen henkilön elämä aikuisena ja aikuisuuden asettamiin haasteisiin vastaaminen on merkittävästi kiinni lähi-ihmisistä, yhteisöstä ja yhteiskunnasta. Aikuisuuden haasteita ovat muun muassa parisuhteen löytäminen, perheen perustaminen ja työn saaminen. Jotta kehitysvammaisten ihmiset voisivat toteuttaa näihin liittyviä unelmia, on sen eteen tehtävä vielä paljon työtä. (Aikuisuus 2011.)

Kehitysvammaisille ihmiselle hyvän parisuhteen löytäminen ja sen ylläpitäminen saattavat muodostuvat vaikeiksi asioiksi. Vaikka kehitysvammaisten ihmiset eivät perusta omaa perhettä ja saa omia lapsia, voivat asiat olla kuitenkin kipeitä ja arkoja ja niistä halutaan puhua. Kehitysvammaisten asemaan yhteiskunnassa vaikuttaa myös palkkatyön puuttuminen, joka tuo heikon taloudellisen aseman. (Aikuisuus 2011.)

Tällä tutkimuksella olen tehty työtä kehitysvammaisten nuorten aikuisten hyväksi ja heidän identiteetin vahvistamiseksi. Käytän tutkimuksessa apuna toiminnallisia ja luovia menetelmiä kehitysvammaisen nuoren aikuisen identiteettiä etsiessä. Identiteetti on yksilön kokemus omasta asemastaan ja paikastaan sosiaalisessa verkostossa sekä hänen kertomuksensa omasta elämästään (Ojanen 2011,22).

Opinnäytetyöni tutkimuskysymyksinä ovat: Mitkä tekijät vaikuttavat lievästi kehitysvammaisen nuoren aikuisen identiteettiin, mistä elementeistä lievästi kehitysvammaisen nuoren aikuisen identiteetti muodostuu sekä merkitys toiminnallisilla menetelmillä on identiteettiä tutkittaessa? Opinnäytetyöni kautta haluan herättää ajatuksia, miten kehitysvammaisuus vaikuttaa identiteetin muodostumiseen.

Raportin ensimmäisessä pääluvussa perustelen tarkemmin tutkimuksen tarkoituksia ja lähtökohtia. Sen jälkeen tuon esille tutkimuksen keskeisimmät käsitteet; nuoren aikuisen elämänvaiheen, kehitysvammaisuuden, identiteetin, minuuden, persoonallisuuden ja itsetunnon. Tarkastelen identiteettiä laajemmasta näkökulmasta, koska se on tärkeä käsite tutkimuksessa. Seuraavissa luvuissa kerron tutkimuksen menetelmistä sekä tutkimuksen kulusta ja aineistonkeruusta. Lopuksi tuon esille johtopäätöksiä ja prosessin arviointia.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Tutkimuksen tarkoitus

Hyvä tutkimusaihe on alku onnistuneelle tutkimukselle. Aiheen valintaa onkin tärkeää pohtia, etenkin siten, mitä haluaa tutkimuksessaan edistää. Aiheen valintaa pohtiessaan on tärkeää ottaa huomioon eri seikkoja, kuten kiinnostaako aihe tutkijaa, onko aihe tutkijan tieteenalalle sopiva ja onko aiheella yhteiskunnallista tai tieteensisaistä merkitystä. (Hirsijärvi, Remes & Sajaaara 2009, 66, 77–78.) Mietin pitkään tutkimusaiheeni valintaa, koska halusin valita aiheen, joka on mielestäni kiinnostava ja sosiaalialan näkökulmasta tarpeellinen. Koin aiheeni tärkeäksi ja ajankohtaiseksi, koska kehitysvammaisten aseman parantamiseksi on tehtävä vielä paljon työtä. Kehitysvammaiset ovat usein toisten ihmisten autettavana ja heidän äänensä ei tule kuulluksi.

Tutkimukseen voidaan aina määrittää jokin tarkoitus tai tehtävä. Tutkimuksen tarkoitus on ohjata tutkimusstrategisia valintoja. (Hirsijärvi ym. 2009, 137.) Tutkimukseni tavoitteena on saada selville tekijöitä, jotka vaikuttavat lievästi kehitysvammaisen nuoren aikuisen identiteetin muodostumiseen. Käytän tutkimuksessa apuna toiminnallisia menetelmiä, joiden kautta lähestyn identiteettiä. Tutkimukseni tarkoituksena ei ole etsiä osallistujien identiteettiä vaan tavoitteena on saada selville toiminnallisten menetelmien avulla, miten lievästi kehitysvammainen nuori aikuinen määrittelee identiteettiään muille. Tutkimuskysymysten kautta selvitän niitä elementtejä, jotka ovat merkityksellisiä identiteetin näkökulmasta.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavia:

- Mitkä tekijät vaikuttavat lievästi kehitysvammaisen nuoren aikuisen identiteettiin?
- Mistä elementeistä lievästi kehitysvammaisen nuoren aikuisen identiteetti muodostuu?
- Mikä merkitys toiminnallisilla menetelmillä on identiteettiä tutkittaessa?

Yhteistyökumppani tutkimuksessa on Savon vammaisasuntosäätiö. Savon Vammaisasuntosäätiö (savas) ylläpitää ja rakentaa erityisryhmien asumis- ja päivätoimintapalveluita Savossa. Palvelutoiminnan keskeisenä sisältönä ovat palveluasuminen sekä päivätoiminta. Säätiön tarkoituksena on tukea asiakkaita täysivaltaiseen ja arvokkaaseen elämään omien tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaan. Toiminnassa korostetaan ihmisen omien voimavarojen ja vahvuuksien hyödyntämistä ja vastuuta omasta elämästä. (Savon Vammaisasuntosäätiö.)

2.2 Aikaisemmat tutkimukset aihepiiristä

Etsin tietoa aikaisemmista tutkimuksista aiheeseeni liittyen muun muassa kehitysvamma-alan verkkopalvelusta verneristä sekä ammattikorkeakoulujen julkaisuarkistosta theseuksesta. Tuon seuraavissa kappaleissa esille kaksi tutkimusta, joista löytyy yhtäläisyyksiä työni kanssa. Kehitysvammaisuutta on tutkittu monesta eri näkökulmasta ja kohderyhmänä ovat usein olleet kehitysvammaiset nuoret, mutta aikuisuus on jäänyt huomiotta. Usein kehitysvammaisuutta koskevat tutkimukset käsittelevät kehitysvammaisen nuoren itsenäistymistä ja kotoa irtautumista, kehitysvammaisen nuoren seksuaalisuutta sekä kehitysvammaisten asumista ja vapaa-aikaa.

Oli vaikea löytää tutkimuksia kehitysvammaisten identiteetistä ja aikuisuudesta. Saimaan ammattikorkeakoulusta Paukku ja Heikkinen ovat tutkineet lievästi kehitysvammaisen nuoren aikuisen ajatuksia omasta aikuisuudestaan. He nostivat tutkimuksessa esille sen, miten aikuisuus ja sen kokemus ovat osa identiteettiä. Moni kehitysvammainen nuori aikuinen toivoo, jotta voisi elää normaalia elämää muiden ihmisten kanssa tasavertaisena yhteiskunnan jäsenenä. Tutkimuksessa tuotiin esille se, miten kehitysvammaiset henkilöt itse kokevat aikuisuutensa, kuinka tärkeää se heille on sekä miten muut kohtelevat heitä. (Paukku & Heikkinen 2010, 19.)

Opinnäytetyössä haastatellut kehitysvammaiset kokivat aikuisuuden muodostuvan monista eri seikoista, kuten aikuismaisesta käytöksestä, täysi-ikäisyydestä ja aikuistumisesta. Aikuisuutta kuvattiin myös monien asioiden kokonaisuutena, johon kuuluvat erilaisuus ja yksilöllisyys. Kehitysvammaiset kokivat olevansa aikuisia,

kun he asuvat itsenäisesti, käyvät töissä, huolehtivat omista asioista ja ovat itsenäisiä. (Pauku & Heikkinen 2010, 2.)

Paukun ja Heikkisen tekemässä tutkimuksessa on yhtäläisyyksiä oman tutkimukseni kanssa. Molemmissa tutkimuksissa aikuisuuden käsite on keskeisellä paikalla. Heikkisen ja Paukun työ eroaa minun tutkimuksestani siten, että minun tutkimuksessa pintaa syvemmälle identiteetin näkökulmasta. Heikkisen ja Paukun työn sivusi identiteettiä aikuisuuden näkökulmasta. Minä keskityn työssäni puolestaan niihin tekijöihin, jotka vaikuttavat identiteetin muodostumiseen, joista yksi tekijä on aikuisuus.

Aspinmaa ja Maikkola on tehnyt Jyväskylän yliopistossa pro gradu -tutkielman, joka käsittelee psyykkisesti kehitysvammaisen siirtymävaihetta nuoruudesta aikuisuuteen. Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla psyykkisesti kehitysvammaisen nuoren elämäntilannetta, nuorten tulevaisuuden suunnitelmia sekä heidän minäkuvaansa. Tuloksista nousi esille, että nuorten oli vaikeaa kuvailla itseään, mutta kukaan ei kuitenkaan halunnut muuttaa itsessään mitään. Lähes kaikki tutkimukseen osallistuvat pitivät itseään kehitysvammaisena. Tuloksissa tuotiin esille, että nuoret pystyivät määrittelemään oman ikävaiheensa, mutta osalle nuorista identiteetti oli vielä selkiytymätön. (Aspinmaa & Maikkola 1997.)

Aspinmaan ja Maikkolan pro gradu –tutkielmassa ja minun työssäni on sisällöllisesti samoja asioita esillä. Aspinmaan ja Maikkolan tutkimuksessa lähestytään kehitysvammaisuutta nuoruudesta aikuisuuteen siirtymävaiheen näkökulmasta. Tähän vaiheeseen identiteetti on vahvasti sidoksissa, joten minun töissä käydään samoja asioita osittain läpi. Esimerkiksi molempien töissä tuodaan esille, mitä kehitysvammainen ajattelee minäkuvastaan, aikuisuudestaan sekä tulevaisuudestaan.

Pidän erittäin tärkeänä, että päätin lähteä tutkimaan lievästi kehitysvammaisen nuorena aikuisen identiteettiä, koska aihepiirisistä ei löydy runsaasti tutkimuksia. Näin on perustelua, miksi työni on ajankohtainen ja tärkeä.

3 KEHITYSVAMMAINEN NUORI AIKUINEN

Tutkimuksen teoriaosassa käsittelen ensin nuoren aikuisen elämänvaihetta ja kehitysvammaisuutta. Näiden käsitteiden avaaminen heti teorian alkuvaiheessa on tärkeää, koska tutkimuksen kohderyhmänä ovat lievästi kehitysvammaiset nuoret aikuiset. Kuvaan seuraavassa kappaleessa, mitä asioita sisältyy nuoren aikuisen elämänvaiheeseen sekä mistä muodostuvat nuorten aikuisten kehitystehtävät. Tarkastelen tässä luvussa myös kehitysvammaisuutta nuoren aikuisen elämänvaiheeseen liitettynä sekä sitä, miten poikkeavuuden ja normaaliuden käsitteet liittyvät aiheeseeni.

3.1 Nuoren aikuisen elämänvaihe

Havighurst määrittelee elämänkulkuteoriassaan nuoren aikuisen elämänvaiheen 23 ja 35 välille. (Lyytinen ym. 2003, 313.) Aikuisuuteen siirtymistä voidaan määritellä kolmen eri kriteerin mukaan: vastuun ottaminen omasta itsestään, itsenäinen päätöksenteko sekä taloudellinen itsenäisyys. Teini-ian viimeisistä vuosista lähes 30-vuotiaaksi on identiteetin etsintä ominaista. Nuoret aikuiset pohtivat erilaisia valintoja, jotka liittyvät ihmissuhteisiin, työhön, elämäkatsomukseen sekä elämässä avautuviin mahdollisuuksiin. Nuorten ihmisten saattaa olla vaikeaa kokea aikuisuutta ennen kuin he ovat hankkineet pysyvän asunnon, opiskelleet, saaneet työpaikan, menneet naimisiin tai solmineet parisuhteen. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 161.)

Nuorten aikuisten kehitystehtävät. Kehitystehtävät kuvaavat biologisia muutoksia, sosiaalisia rooleja, normeja, odotuksia ja henkilökohtaisia tavoitteita. (Nurmi ym. 2006, 166.) Nuoren aikuisen kehitystehtäviin kuuluvat elämäntoverin valitseminen, perheen perustaminen, yhteisen talouden hallinta, työelämään osallistuminen ja työuralla eteneminen sekä kansalaisvelvollisuuksien omaksuminen. (Lyytinen ym. 2003, 314–316; Perttula 2001, 172.) Näiden kehitystehtävien saavuttaminen, kehityksen hallinnan elämykset ja onnellisuus kytkeytyvät toisiinsa. Kehitystehtävien mukainen elämänrakenne (kiinteä parisuhde, tyytyväisyys ammatinvalin-

taan, työtyytyväisyys) ovat yhteydessä onnellisuuteen ja onnistumisen elämyksiin. (Lyytinen ym. 2003, 318, 320; Nurmi ym. 2006, 166.)

25 – 30 vuotias tarkastelee usein tekemiään ratkaisujaan sekä arvioi niitä, esimerkiksi työtään, parisuhdettaan ja asuinpaikkaansa. Nuori aikuinen pohtii sitä, mitä hän tulevaisuudelta haluaa. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 92–93.) Nuoret aikuiset vertailevat usein elämäntilannettaan muiden ikätovereiden elämäntilanteeseen. Vertailujen perusteella nuoret aikuiset asettavat itselleen tavoitteita ja päämääriä. Positiivinen minäkuva ja itsetunto kertovat siitä, miten yksilö kokee onnistuneensa suhteessa muihin. (Lyytinen ym. 2003, 318.)

Nuoret aikuiset voivat tehdä elämänkulkuunsa koskevia valintoja, mutta niitä säätelevät kuitenkin yhteiskunnan antamat vaihtoehdot, mahdollisuudet, säännöt ja standardoidut elämänmallit. Aikuiseksi tuloa pohtiessa Buchman (1989, 18) on kiinnittänyt huomionsa elämänkulun yksilöllistymisen ja standardistumisen välille. Nykyisissä kehittyneissä yhteisöissä traditiot ja tavat rajoittavat elämää yhä vähemmän ja yksilöllisten valintojen mahdollisuudet ovat laajentuneet. Kuitenkin vaihtoehtojen on sovittava yhteiskunnan asettamiin rajoihin. Säädökset yhteiskunnassa jaottelevat elämänkulkua ja luokittelevat ihmisiä asemiin ja tehtäviin. (Lyytinen 2003, 322.)

Vammaisten ja ei-vammaisten yksilöiden elämäнкаaren liittyvät kehitystehtävät eivät eroa toisistaan. Kuitenkin aikuisuuteen siirtyminen voi olla vammaiselle henkilölle vaikeampaa kuin ei-vammaiselle. Vamma tai sairaus saattaa rajoittaa tai mutkistaa sosiaalisia suhteita, urasuunnitelmia, sopivan työn löytämistä, ammatin- ja opiskeluvaihtoja sekä ammattitaidon hankkimista. Aikuistuminen on itsenäistymisen ja yksilöitymisen aikaa. Silloin nuori opettelee tuntemaan itseään, tiedostamaan tunteitaan ja tarpeitaan sekä irtaantuu vanhemmistaan. Itsenäistyminen on luonnollinen tapahtuma, mutta vammaisen nuori tarvitsee siihen usein myös ulkopuolisten tahojen tukea. (Ladonlahti & Pirttimaa 2011, 74.)

3.2 Kehitysvammaisuus

Kehitysvammalla tarkoitetaan vaikeutta ymmärtää ja oppia uusia asioita. Kehitysvamma rajoittaa vain osaa ihmisen toiminnoista. Ihmiset omaavat erilaisia kykyjä ja vahvuuksia. Jokaisen tulee saada tukea siten, jotta voi löytää omat mahdollisuutensa. Kehitysvamman aste vaihtelee vaikeasta vammasta lievään vaikeuteen uusien asioiden oppimisessa. Viime vuosien aikana vaikeimmin vammaisista ihmisistä on alettu puhua omana ryhmänään. Kansainvälisesti käytetään lyhennettä PMD, Profound Multiple Disabilities, joka tarkoittaa kaikkein vaikeimmin kehitysvammaisia ja monivammaisia ihmisiä. (Seppälä & Rajaniemi 2011.)

Maailman terveysjärjestö (WHO) on tautiluokituksessaan ICD 10 (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems) määritellyt älyllisen kehitysvammaisuuden tarkoittavan tilaa, jossa henkisen suorituskyvyn kehitys on estynyt tai on epätäydellinen. Kognitiiviset, kielelliset, motoriset ja sosiaaliset taidot ovat kehittyneet puutteellisesti. Älyllistä kehitysvammaisuutta voi esiintyä yksinään tai yhdessä jonkun muun fyysinen vamman tai psyykinen tilan kanssa. (Kaski, Manninen & Pihko 2009, 16.)

Kehitysvammaisuutta on perinteisesti tarkasteltu medikaalisesta eli lääketieteellisestä näkökulmasta. Toimintakyvyn näkökulma on ollut rinnalla jo pitkään. Se tarkoittaa ihmisen valmiuksia selviytyä eri ympäristöissä. Viimevuosien aikana on tullut esille sosiaalinen näkökulma. Siinä muistutetaan, että vamman sijaan ihmisten mahdollisuuksia ovat usein rajoittamassa ennakkoluulot, syrjintä ja riippuvuus muista ihmisistä. (Seppälä & Rajaniemi 2011.)

Sosiaalinen vammaiskäsitys on alkuaan 1960-luvulta, silloin toimineen itsenäiseen asumiseen tähtäävän liikkeen ajatuksista. Lisäksi sen syntyyn on vaikuttanut englantilaisen vammaisten syrjintää ehkäisevän järjestön toiminta. Sosiaalisen näkökulman mukaan vammaisuuden aiheuttaman toiminnan vajavuus ja haitta ovat yhteydessä ympäristöön, jossa ihminen elää, työskentelee ja viettää vapaa-aikaansa. (Ahponen 2008, 27.)

Sosiaalisen mallin mukaan vammaisuus nähdään fyysisen ja sosiaalisen ympäristön esteistä johtuvaksi. Yhteiskunnassa vammaisuutta tuotetaan sillä, että luodaan ympäristöt ja toiminnot siten, ettei niitä voi kaikki käyttää. Tämä vaikuttaa niin sosiaalisessa kuin materiaalisessa ympäristössäkin. Se koskee perheen olosuhteita, tuloja, taloudellista tukea, koulutusta, asumista, liikkumista sekä muita asioita, jotka ovat haittana vammaisen henkilön osallistumiselle. (Ahponen 2008, 27.)

Älyllinen kehitysvammaisuus. Älyllisesti kehitysvammaisia ihmisiä ovat ne, joiden älykkyydosamäärä on pienempi kuin 70. Älyllinen kehitysvammaisuus jaetaan lievään, keksivaikeaan, vaikeaan ja syvään älyllisen kehitysvammaisuuden asteeseen. (Kaski ym. 2009, 19.) Tarkastelen ainoastaan lievää älyllistä kehitysvammaisuutta tarkemmin, koska tutkimuksen kohderyhmänä ovat lievästi kehitysvammaiset ihmiset.

Lievä älyllinen kehitysvammaisuus aiheuttaa oppimisvaikeuksia koulussa, joten tukitoimet avulla voi opiskella normaalissa luokassa. Lievästi kehitysvammainen on yleensä omatoiminen henkilökohtaisissa asioissa sekä pystyy asumaan aikuisena itsenäisesti tai hieman tuettuna. Monet heistä kykenevät työhön ja sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen. Useimmiten jatkuva opastus ja valvonta työssä muodostuvat välttämättömäksi. Ilman tukea ja apua moni lievästi kehitysvammainen nuori ei pääse kiinni työelämään. Vaikka lievästi kehitysvammainen on melko itsenäinen, hän tarvitsee kuitenkin tukea kyetäkseen asioimaan ja hankkimaan tarvitsemat palvelut. (Kaski ym. 2009, 21.)

Halusin tutkimuksessa keskittyä lievästi kehitysvammaisiin nuoriin, koska mielestäni heidän omatoimisuuttaan ja itsenäisyyttään ei huomioida tarpeeksi. He voivat elää melko itsenäisesti, mutta aina siihen ei luoda mahdollisuutta. Halusin lähteä tällä työllä tekemään heidän eteensä töitä ja saada lievästi kehitysvammaiset nuoret ajattelemaan heidän omaa aikuistumistaan ja omaa identiteettiä siinä yhteisössä missä he elävät.

3.3 Normaalius ja poikkeavuus

Normaaliudessa ja poikkeavuudessa tuodaan esille yleensä havaittavia seikkoja, kuten paino, pituus, lahjakkuus, vammaisuus, ulkonäkö ja ihonväri. Poikkeavuutta ja normaaliutta ihmiset arvioivat usein omasta aseman tai ryhmän näkökulmasta, olivatpa he itse vähemmistöä tai ei. Poikkeavuuden sietäminen on henkilökohtainen asia, mutta se on yhteydessä yhteisön käsityksiin ja arvoihin. (Ahponen 2008, 34.)

Vammaisuuteen liittyvä poikkeavuus on nähty negatiivisena asiana. Tällä on vaikutus nuorten käsityksiin itsestään, heidän minäkuvaansa sekä identiteettinsä. Vammainen nuori omaksuu helposti sairaan roolin, joka vaikuttaa itsetuntoon ja omien taitojen aliarvioimiseen. Poikkeavuus voi muodostua pääasialliseksi identiteetiksi, joka aiheuttaa sen, että se varjostaa kaikkia toiminnan alueita. Esimerkiksi liikkuminen pyörätuolilla on helposti havaittava asia ja voi tuottaa vammaisuuden identiteetin. (Ahponen 2008, 34.)

Normaaliuden ja poikkeavuuden käsite voidaan ymmärtää laajasti. Kulttuurinen normaalius muodostuu normeista, jotka ovat ideaalisia ja yhteisössä sosiaalisesti hyväksytyjä. Tämän perusteella vammaisella ihmisellä tulisi olla mahdollisuus elää samanlaisissa oloissa kuin vammattomat, materiaalisesta, taloudellisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta katsottuna. Poikkeavuutta ja normaaliutta tarkastellessa, voidaan verrata ihmisen ulkonäköä tai ominaisuuksia, mutta samoin voidaan myös arvioida mitä tahansa ilmiötä. Postmodernissa kulttuurissa normaalius ja poikkeavuus ovat muodostuneet enemmän yksilön kuin yhteisön arvoiksi. Tällöin niiden lopullinen arviointi lähtee kunkin omista lähtökohdista. (Ahponen 2008, 35.)

Minua kiinnostaa se, kun puhutaan, että vammaisella ihmisellä pitäisi olla samanlainen oikeus kuin vammattomilla, esimerkiksi asunnon valintaan. Aina puhutaan, mutta asiat etenevät hitaasti. Toivon, että nämä tutkimustulokset herättävät ajatuksia lukijassa.

4 MINÄ JA SEN ULOTTUVUUDET

Identiteetin, minuuden, persoonallisuuden ja itsetunnon käsitteet nivoutuvat lähelle toisiaan. Seuraavissa kappaleissa avaan kyseiset käsitteet tarkemmin. Nämä käsitteet ovat mielenkiintoisia ja koskettavat meitä kaikkia. Oletko koskaan ajatellut, miksi juuri sinä olet sellainen kuin olet?

4.1 Identiteetti ja minuus

Viimevuosien aikana minuuden ja identiteetin kysymykset ovat saaneet runsaasti kiinnostusta eri tieteissä. Syynä tähän ovat yhteiskunnallisten rakenteiden muuttuminen ja jopa katoaminen sekä ihmisten lisääntyneet pohdinnat siitä ”keitä he ovat”. Minuus voidaan määritellä yksilön tietoisuudeksi itsestään ja identiteetti taas itsensä ja muiden määritellyksi siitä, ”kuka minä olen” tai ”keitä me olemme”. Nämä käsitteet ovat monilla nykyajan kirjoittajilla synonyymisiä keskenään. Olennaista minuuden ja identiteetin käsitteiden määrittelyssä nykykäsityksen mukaan on se, että minuus ja identiteettiä eivät ole annettuja, vaan ihmisen on pohdittava niitä tietoisesti sekä tuotettava erilaisen identiteettityön keinoin. Identiteettityö on yhteydessä valinnan mahdollisuuksien lisääntymiseen elämäntavassa, opiskelussa, työnteossa, ja kuluttamisessa. (Saastamoinen 2006, 170.)

Yksiselitteinen määrittelemine on ongelmallista minuuden ja identiteetin kohdalla. Kirjallisuudesta löytyykin lukuisia erilaisia määritelmiä. William Jamesin tekemä ja myöhemmin G.H. Meadin kehittänyt jako subjekti- ja objektiminään on minuuden määrittelyssä kestäväksi osoittautunut määritelmä. Tässä minuudella viitataan yksilön refleksiiviseen itsetietoisuuteen, jonka Rom Harré määrittelee kyvyksi tai taidoksi käyttää persoonapronominia ”minä”. (Harré 1998, Saastamoinen 2006, 171 mukaan.)

Identiteetin käsite on minuuden käsitteeseen kietoutuneena. Kun minuus on kohteena, sitä arvostetaan ja määritellään, eli puhutaan identiteetistä. Identiteetti jaotellaan usein persoonalliseen ja sosiaaliseen identiteettiin, jotka sosiologi Erving Goffman on määritellyt. Hänen mukaan persoonallinen identiteetti on jatkuvuuden ja johdonmukaisuuden tunne elämänkaaren muutoksissa. Sosiaalisella identiteetillä tarkoitetaan sitä, miten ihminen samaistuu erilaisiin yhteisöihin tai ryhmiin sekä miten hän ottaa sosiaaliset roolit eri tilanteissa käyttöön. Identiteetti voidaan siis määritellä tarkoittavan tapoja, joilla ihmiset ymmärtävät ja määrittelevät itsensä suhteessa itseensä, sosiaaliseen ympäristöönsä sekä kulttuuriinsa. (Hurrelmann 1998, 114–115, Saastamoinen 2006, 172 mukaan.)

4.2 Identiteetin tarkastelua

Identiteetillä tarkoitetaan kokonaisvaltaista käsitystä itsestään eli käsitystä omista fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisista ominaisuuksista. (Nurmiranta ym. 2009, 77.) Erik H. Eriksonin (1950) mukaan ihmisen kehitys muodostuu biologisesta kypsymisestä, sosiaalisten suhteiden muodostumisesta ja egon toiminnasta. Egon toiminnalla tarkoitetaan biologisten ja sosiaalisten prosessien yhteen sovittamista ihmisen kehityksessä. Ihmisellä voi olla tietoisuus itsestään, päämäärästään ja suhteistaan ympäristöönsä. Tällä tietoisuudella tarkoitetaan ihmisen osaa identiteettiä. (Nurmi ym. 2006, 162.)

Erikson (1959) kuvasi nuoruuden kehitystä käsitteellä identiteetin kehittyminen. Hänen mukaansa sitä voidaan kuvata tapahtumasarjana, johon vaikuttavat yhteiskunnan haasteet ja vaatimukset, jotka pakottavat nuorta tiettyihin valintoihin ja päätöksiin. Nämä valinnat koskevat nuoren tulevaa elämää, joka näkyy erilaisina kriiseinä nuoren elämässä useilla eri elämänalueilla, niiden ratkaisuna ja sitoutumisena joihinkin valintoihin. Näillä on myöhemmin yhteys aikuiselämän roolivalintoihin. (Lyytinen ym. 2003, 262.)

Identiteetin muodostumista nuoruuden kuluessa voidaan kuvata kaksivaiheisena tapahtumasarjana: (1) Nuoret etsivät erilaisia vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia liittyen ammattivalintaan, ideologiseen maailmankuvaan ja sukupuolirooleihin. (2) Sen jälkeen he tekevät päätöksiä ja sitoutuvat joihinkin vaihtoehtoihin. (Marcia 1980, 551–558, Lyytinen ym. 2003, 262 mukaan.)

Yhdysvaltalainen tutkija James Marcia on kuvannut identiteetistä neljä eri muotoa: epäselvä identiteetti, identiteetin etsijät, identiteettiin ajautuneet ja identiteetin saavuttaneet. Marcia on kuvannut identiteetin muodot sen perusteella, millä tavalla yksilö on pohtinut identiteettiin liittyviä asioita ja miten vakiintunut identiteetti yksilöllä on. Epäselvä identiteetti kuvaa sitä, että ihmiset eivät ole edes aloittaneet identiteetin rakentamista. Identiteetin etsijät kokeilevat erilaisia vaihtoehtoja, mutta eivät osaa löytää tiettyä käsitystä itsestään. Identiteettiin ajautuneet ovat omaksuneet jonkin valmiin identiteetin eivätkä ole käyneet elämässään minkäänlaista etsintää. Identiteetin saavuttaneet ovat muodostaneet oman identiteettinsä, joten he ovat käyneet läpi identiteettiin sitoutumiseen liittyvän etsintävaiheen. (Nurmiranta ym. 2009, 79.)

Aikuinen tarvitsee kehittyäkseen sosiaalisia yhteyksiä ja niistä syntyviä kokemuksia. Aikuinen joutuu yhteiskunnan kanssa tekemisiin ehkäpä jopa kamppailemaan sen kanssa. Yksilö kohtaa sekä aineellisen että henkisen ympäristön jota hän aina jollain tavoin koskettaa. Tätä aikuisuuden vaihetta voidaan nimittää sosiaalipersoonallisen kehityksen vaiheeksi, jolloin yksilölle rakentuu ”sosiaalinen persoona”, identiteetti. (Turunen 2005, 146.)

4.3 Persoonallisuus ja itsetunto

Persoonallisuudella tarkoitetaan yksilön ominaisuuksien ainutkertaista kokonaisuutta, joka sisältää ajatukset, tunteet, teot ja motiivit eli kaikki ihmisen fyysiset, sosiaaliset, psyykkiset ja henkiset ulottuvuudet. Persoonallisuus muotoutuu siis monesta minuudesta. (Ojanen 2011, 22; Dunderfelt 2006, 37.) Yksilö on itsenäinen ja ainutlaatuinen kokonaisuus. Se on muodostunut geeneistä, mutta myös isä, äidin, sisarusten suvun ja kaveripiirin vaikutuksesta sekä kasvuympäristö ja kulttuuri ovat ravinneet yksilöä. Kaiken näiden lisäksi yksilössä on jotain ainutlaatuista.

Näiden asioiden pohjalta muodostuu ihmisen persoonallisuus. (Dunrerfelt 2011, 26.) Persoonallisuuden käsite on laaja, joten sillä ei ole yksimielisesti hyväksyttyä määritelmää. Persoonallisuudella tarkoitetaan ihmisen luonteenomaista käyttäytymistä. (Nurmi ym. 2006, 179.)

Itsetunto voidaan jakaa kansainvälisen käytön mukaan kahteen käsitteeseen, itsearvostukseen ja itseluottamukseen. Edellinen tarkoittaa sitä, että pitää itsensä arvossa suorituksista riippumatta, kun taas jälkimmäinen kuvaa sitä uskomusta, että saa jotakin aikaan. Silloin ihminen luottaa itseensä tekijänä ja toimijana. Itseluottamusta voidaan pitää kokemusten varastona, joka antaa varmuutta selviytymiseen. Itsearvostus vaikuttaa onnellisuuteen ja masennukseen sekä oman toiminnan tuloksiin. Epäonnistuminen laskee itsearvostusta henkilön tavallisesta tasosta, kun taas onnistuminen lisää itsearvostusta ja – luottamusta. (Ojanen 2011, 93–94.)

Itsetunnolla tarkoitetaan sitä, miten paljon hyviä ominaisuuksia ihminen itsessään näkee. Hyvä itsetunto on sitä, että ihmisellä on positiiviset ominaisuudet minäkäsityksessä voitolla. Itsetunto on huono, jos ihmisellä on enemmän negatiivisia kuin positiivisia ominaisuuksia. Kun ihmiselle on hyvä itsetunto, on hänen minäkuvansa totuudenmukainen. Hän myös havaitsee ja tietää omat heikkoutensa. Hyvä itsetunto tarkoittaa rehellisyyttä huonojen puoliensa suhteen. (Keltinkangas-Järvinen 2003, 17.)

Hyvään itsetuntoon kuuluu, että ihminen näkee oman elämänsä ainutkertaisena sekä ymmärtää olevansa tärkeä ilman, että sitä tarvitsee osoittaa erityisin suorituksin ja onnistumisin. Ihmisen sisäisen itsearvostus perustuu elämän tärkeyteen ja ainutkertaisuuteen. Tämä tarkoittaa sitä, että ihmisen ymmärtää, että hänen elämä on hänen omaa elämäänsä ja sen takia tärkeää. Itsetunnolla viitataan myös kykyyn arvostaa muita ihmisiä. Ihminen, jolla on vahva itsetunto, kykenee ihailemaan toista ihmistä. Hyvä itsetunto syntyy kokemuksista, joita ihminen saa ympäristön ja muiden ihmisten välitykseltä. (Keltinkangas-Järvinen 2003, 18–19, 123.)

5 TUTKIMUKSEN MENETELMÄT JA TOTEUTUS

Olen edellä kuvannut tutkimuksen teoriaa, joka on pohjana tutkimukselleni. Toteutin tutkimuksen toimintatutkimuksena, jota seuraavaksi esittelen ja perustelen. Kuvaan tutkimukseni etenemistä ja kulkua sekä tiedonkeruumenetelmiä.

5.1 Toimintatutkimuksellinen ote työssä

Tutkimuksen tekeminen on johdonmukaisesti etevä prosessi, joka koostuu tutkimustehtävien ja – ongelmien asettelusta, aineiston keruusta ja analysoinnista sekä tulosten esittämisestä ja päätelmistä. Toimintatutkimuksessa lähdetään usein liikkeelle arkisessa toiminnassa esiintyvistä ongelmista, jota lähdetään kehittämään. Näin toimintatutkimus eroaa tavanomaisesta tutkimusprosessista. (Heikkinen, Rovio & Kiilakoski 2008, 78.)

Toimintatutkimus ei ole varsinaisesti tutkimusmenetelmä vaan tutkimusstrateginen lähestymistapa, jossa voi käyttää erilaisia tutkimusmenetelmiä välineenä. Ominaisista toimintatutkimukselle on toiminnan ja tutkimuksen samanaikaisuus sekä pyrkimys välittömän tiedon sekä käytännöllisen hyödyn saavuttamiseen. Toimintatutkimuksessa on päämääränä toiminnan tutkimisen lisäksi toiminnan samanaikainen kehittäminen. Toimintatutkimus on yleensä ajallisesti rajattu tutkimus- ja kehittämisprojekti, jossa suunnitellaan ja kokeillaan uusia toimintatapoja. (Heikkinen 2010, 214; Kananen 2009, 9,11.)

Toimintatutkimusta voidaan kuvata seuraavasti: interventioon perustuva, käytännönläheinen, osallistava, reflektiivinen ja sosiaalinen prosessi. Interventiolla tavoitellaan käytännön hyötyä myös muillekin kuin tutkijalle itselleen. Interventio saattaa tuoda esiin esimerkiksi sosiaalisia rakenteita, perinteitä tai vallankäyttöä. Käytännönläheisyys toimintatutkimuksessa tarkoittaa, että se yhdistää teorian ja käytännön. Toimintatutkimus kytkeytyy usein ajankohtaiseen tieteelliseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Osallistavassa toimintatutkimuksessa edistetään eri osapuolten välistä vuorovaikutusta. Reflektiivisyys toimintatutkimuksessa tuo esiin ajatusten sisällön ja kokemukset. Havainnointi ja reflektointi seuraavat tutki-

muksessa toisiaan. Toimintatutkimus on prosessi, koska se sijoittuu tiettyyn aikaan ja paikkaan ja on sosiaalisen toiminnan ketju. Toimintatutkimuksessa ajatellaan, miten asiat ovat olleet ja mihin suuntaan ne ovat menossa. (Heikkinen 2008, 27–36.)

5.2 Toimintatutkimuksen kulku

Toimintatutkimus kohdistuu sosiaaliseen toimintaan, jota käydään vuorovaikutuksen kautta. Sosiaalisella toiminnalla tarkoitetaan ihmisten tulkintoja, merkityksiä, näkemyksiä yhteisestä toiminnasta ja sen tarkoituksesta. (Heikkinen 2008, 16.) Toteutin tutkimuksen toimintatutkimuksena, koska se sopi parhaiten tutkimusasetelmaani. Haastattelin toiminnan aluksi kaikki tutkimukseen osallistuvat ja sen jälkeen vedin kolme ryhmätuokiota. Haastattelujen ja ryhmätuokioiden kautta käytiin vuorovaikutusta tutkittavien kesken.

Yhteistyökumppanilta tutkimusluvan saaminen oli tutkimuksen aloittamisen ensimmäinen askel. Sain tutkimusluvan Savon vammaisasuntosäätiöltä tammikuussa 2012. Sen jälkeen olin yhteydessä eri Savon Vammaisasuntosäätiön yksikköihin ja kerroin tutkimukseni tarkoituksesta. Tutkimuksestani oltiin kiinnostuneita eri yksiköissä ja kohderyhmän kasaan saaminen onnistui helposti. Lähdin tekemään itseäni tutuksi ja viemään ideaani eri yksiköihin.

Tutkimukseeni osallistui viisi ikävuosien 22 - 32 välille sijoittuvaa lievästi kehitysvammaista nuorta aikuista. Heistä kaksi oli miehiä ja kolme naista. Kävin tutustumassa jokaiseen nuoreen aikuiseen henkilökohtaisesti. Kerroin heille, mikä on tutkimukseni tarkoitus ja mitä olen tekemässä. Kysyin samalla kiinnostusta tutkimukseen osallistumisesta sekä suullisesti että kirjallisesti. Annoin jokaiselle tutkimukseen osallistuvalla kirjeen, jossa kerrottiin tutkimuksesta sekä kysyttiin halukkuutta osallistua tutkimukseen. (Liite 1.)

5.3 Tutkimusaineiston keruu

Tutkimusaineistoa keräsin haastattelujen avulla sekä jokaiselta ryhmätuokiolta havaintojen ja nauhoittamisen kautta. Pidin myös kokoajan tutkimuspäiväkirjaa, jonne kirjoitin jokaisen tuokion jälkeen havainnot, omat reflektoinnit sekä litte-roiduin aineiston. Seuraavan lause kuvaa hyvin käyttäminäni tutkimusmenetelmiä. Teemahaastattelulla saadaan luut eli runko ilmiön tarkasteluun ja havainnoimalla siihen voidaan liittää lihat ympärille (Grönfors 2010, 159).

Tuokioiden havainnointi ja nauhoittaminen. Tutkimusaineistonkeräämistä ha-vainnoimalla voidaan kuvata kuuntelemisena, katselemisena, haistamisena ja maistamisena. Katseleminen ja kuunteleminen on tärkeää suunnata koko tutki-muskohteeseen. Ei riitä pelkkä toiminnan havainnointi, vaan tutkijan on suunnatta-va mielenkiinto kaikkeen, mitä tutkimuskohteen jäsenet tuottavat toiminnallaan. Tutkija on kiinnostunut kaikesta, mikä antaisi mahdollisesti mielekkäitä vastauksia tutkimusongelmaan. Havainnointia voi tehdä myös kuva-, esine-, tai tekstimateri-aalista. (Vilkka 2006, 20.)

Kentällä toimintatutkija on yhtä aikaa osallinen ja ulkopuolinen. Osallistumisen as-te vaihtelee eri vaiheessa tutkimusta. Välillä tutkija on toiminnan keskipisteessä, välillä tutkija taas vetäytyy tarkkailijan rooliin. Tarkkailijana hän tekee muistiin-panoja tilanteen aikana, mutta toimintaan osallistuessa on tehtävä jälkikäteen muistiinpanot. Tapahtumien videointi tai keskustelujen nauhoittaminen tukevat osallistavaa havainnointia. (Huovinen & Rovio 2007, 106.)

Nauhoitin jokaisen ryhmätuokion, koska vedin tuokiot yksin. Näin sain litteroimalla kerättyä tutkimusaineistoa riittävän määrän kasaan. Tuokioiden äänittäminen tuki tulosten monipuolisuutta, koska en olisi ehtinyt kirjoittamaan muistiinpanoja tuoki-on aikana paljon. Nauhoittaminen oli myös tukemassa havaintojen ja reflektioiden vastauksia.

Havainnoinnin etuna on, että se kytkee muita tutkimusmenetelmiä paremmin saadun tiedon sen kontekstiin, koska asiat nähdään niiden oikeissa merkityksissä. (Grönfors 2010, 158.) Havainnoimalla voidaan saada välitöntä ja suoraa tietoa yksilöiden tai ryhmien toiminnasta sekä käyttäytymisestä. Luonnollinen ympäristö, jossa havainnoimalla päästään, välttää keinotekoisuuden. Havainnointi sopii erinomaisesti vuorovaikutusta tutkittaessa sekä tilanteisiin, joita on vaikea ennakoida ja muuttuvat nopeaa. (Hirsijärvi ym. 2009, 213.)

Haastattelut. Haastattelun tutkimukseen osallistuvat tammi-helmikuun vaihteessa ennen ryhmätuokioiden aloittamista. Haastattelujen tarkoituksena oli pohjustaa identiteettityötä sekä saada haastateltavilta toiveita ryhmätuokioita varten. Haastatteluita varten tein teemahaastattelurungon. (Liite 3.)

Haastattelu on ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, koska siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Haastattelun etuna on se, että siinä voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti. Teemahaastattelulla tarkoitetaan lomake- ja avoimen haastattelun välimuotoa. Siinä on tyypillistä, että haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten muotoa ja järjestystä haastattelutilanteessa voi muuttaa. (Hirsijärvi ym. 2009, 204–208.) Haastattelupaikalla on tärkeä merkitys, koska haastattelu on sosiaalisten tekijöiden määrittämä vuorovaikutustilanne. Tarkoituksena on keskittyä haastatteluun, joten paikan on hyvä olla rauhallinen. (Eskola & Vastamäki 2010, 29.)

Haastateltavat saivat valita haastattelupaikan, joten toteutin haastattelut ryhmäläisten omissa kodeissa. Haastattelupaikkana asukkaiden koti oli toimiva, koska siellä oli vähän häiriötekijöitä. En nauhoittanut haastatteluita, koska oli rajattava työmäärää yhdelle sopivaksi. Haastattelujen nauhoittaminen ei ollut välttämätöntä tutkimukseni kannalta, koska haastattelut olivat vain tukemassa ja johdattelemassa tutkimustuloksien keräämisessä. Puolestaan toiminnallisten tuokioiden nauhoittaminen ja litteroiminen oli tärkeä tutkimustulosten saamiseksi.

Tutkimuspäiväkirja. Tutkija kirjoittaa tutkimuspäiväkirjaansa havaintoja muistiin. Tutkimuspäiväkirjan avulla tutkija jäsentää ajatuksiaan sekä tallettaa aineistoa. Kenttätapahtumien lisäksi päiväkirjaan kirjataan tutkimuksen etenemistä koskevaa tietoa, tunnelmia, palautetta, omaa toimintaa koskevia havaintoja, kysymyksiä sekä hämmennyksen aiheita. Kaikki tämä auttaa tutkimuksen eteenpäin viemisessä. (Huovinen & Rovio 2007, 107.)

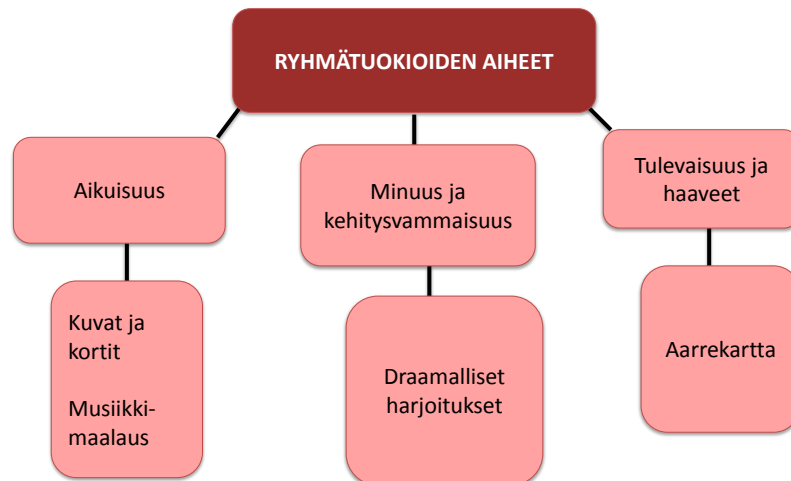
Kirjoitin tutkimuspäiväkirjaa koko prosessin ajan. Pidin kirjoittamista tärkeänä, koska edellisen kerran asioihin oli helpompi palata, kun ne oli kirjoitettu auki. Kirjoittamalla minulle selveni monia havaintoja, mitä olin tuokiolta tehnyt. Tutkimuspäiväkirja oli erityisen tärkeässä roolissa tutkimustuloksista kirjoittaessa.

5.4 Ryhmätuokioiden suunnittelu ja aiheet

Toiminnallisen osuuden toteutin helmikuun aikana 2012, jolloin vedin kolme ryhmätuokiota. Tuokioiden suunnitteluun meni yllättävän paljon aikaa, koska halusin tehdä ne huolella tutkimusongelmiani esillä pitäen. Huomion tuokioiden suunniteluissa myös tutkittavien toiveita, joita olin haastatteluissa saanut. Haastattelut olivat hyvänä pohjana tuokioiden suunnittelussa, koska olin päässyt tutustumaan kaikkiin ryhmäläisiin henkilökohtaisesti ja saanut selville, mitkä asiat heitä mietityttivät aikuiseksi kasvamisessa ja mistä he haluaisivat keskustella. Ennen ryhmätuokioiden aloittamista lähetin jokaiselle tutkimukseen osallistuvalle kirjeen, jossa kerrottiin tuokioiden paikasta ja ajasta. (Liite 2.) Kirjeen kautta kysyin myös ryhmäläisten suostumusta ryhmätuokioiden äänittämiseen.

Jokaisen ryhmätuokion aikana käytin toiminnallisia menetelmiä apuna. Toiminnallisiksi menetelmiksi muodostui kuvallinen ilmaisu, musiikki ja draama. Perustelen niiden käyttöä tarkemmin ryhmätuokioiden kuvaus kappaleessa.

Tuokioiden teemoiksi muodostui aikuisuus, minuus ja kehitysvammaisuus sekä tulevaisuus ja haaveet. Teoriatieto oli pohjustamassa teemojen syntyä.

Kuvio 1. Ryhmätuokioiden aiheet ja menetelmät

Tokioiden teemojen kautta halusin saada selville niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat lievästi kehitysvammaisen nuoren aikuisen identiteettiin. Myllyniemen mukaan (2009, 138) aikuisuuteen kuuluvat vastuullisuus ja itsenäisyys omasta elämästä. Omaan kotiin muuttaminen, perheen perustaminen ja työ, liitetään usein aikuisuuden merkiksi. Rautio ja Saastamoinen (2006, 20) määrittävät, että aikuisuuden kynnyksellä nuoret elävät kriisivaihetta, jossa yritetään löytää mahdollisuuksia työpaikan löytämiseen, toimivaan identiteettiin tai muihin ongelmiin. Ihmisen elämän on loputonta valintojen tekemistä; missä asuisin, mitä harrastaisin, keiden kanssa seurustelisin, mitä opiskelisin ja "kuka minä olisin". Ihmiseltä vaaditaan jatkuvaan sopeutumista ja muuttumista. Identiteetin työstäminen on jatkuvaan ponnistelua.

Toiminnalliset menetelmät. Luovat toiminnot antavat ihmiselle mahdollisuuden ilmaista itseään kehonsa, aistiensa, tunteidensa ja mielikuvituksen avulla, esimerkiksi taiteen keinoin. Taiteen avulla tunteiden purkaminen voi luoda turvallisuutta sekä antaa mielihyvää. Luovat toiminnot auttavat kehitysvammaisia ihmisiä löytämään oman persoonallisuutensa, keskittymään, kokemaan ja tunnistamaan tunteita ja sitä myötä myös ymmärtämään itseään. Luova toiminta tuo tekemisen iloa ja onnistuminen elämyksiä. Keinoja voivat olla esimerkiksi musiikki, liikunta, draama ja kuvataide. (Kaski ym. 2009, 219.)

Eri taiteen muotoihin perustuvat menetelmät ovat alkaneet saamaan kiinnostusta yhä enemmän sosiaalityössä ja terveydenhuollossa. Näistä menetelmistä esimerkkejä ovat muun muassa maalaaminen, draama, musiikki ja liikkuminen. Toiminnallisten menetelmien avulla voidaan tuoda näkyväksi tunteita, ajatuksia ja mielikuvia. Keskeiseksi asiaksi luovissa menetelmissä nouseekin tekemisen ajatus. (Keränen, Nissinen, Saarnio & Salminen 2001,105.)

Toiminnalliset menetelmät ovat vahvistamassa ja rakentamassa ryhmä yhteenkuuluvuutta. Niiden aikana tuotetaan jotain uutta ja pidetään hauskaa yhdessä. Toiminnalliset menetelmät ovat välineitä, joita ohjaaja voi soveltaa omien tarkoitusten mukaan. Toiminnallisten menetelmien kautta ryhmätuokiosta muodostuu ainutkertaisia ja osanottajille jää mieleen, mitä tehtiin ja miten se tehtiin. Ohjaajan tehtävä on huolehtia ryhmän etenemisestä. Harjoitusten lopuksi käydään läpi tuokion purkaminen. Esimerkiksi keskustelemalla saadaan menetelmästä irti enemmän ja löydetään mahdollisia väärinkäsityksiä ja tunnepatoumia. (Piispanen 2003, 5.)

5.5 Ryhmätuokioiden kuvaus

Toimintatutkimus kuvataan usein sykleinä, johon kuuluu konstruoivia ja rekonstruoivia vaiheita. Konstruoiva toiminta tarkoittaa rakentavaa toimintaa, joka on tulevaisuuteen suuntaavaa. Rekonstruoiva vaihe on puolestaan toteutuneen toiminnan havainnoimista ja arvioimista, toisin sanoen uudelleenrakentamista. Tutkimuksen aikana syklin vaiheet vaihtelevat. Ensin suunnitellaan toimintaa, minkä

jälkeen havaintojen ja reflektioiden kautta kokeillaan uutta. (Heikkinen ym. 2008, 79.)

Toimintatutkimuksen syklisyys näkyi ryhmätuokioiden aikana. Olin tarkkaan suunnitellut jokaiselle ryhmäkerralle suunnitelmat, jotka muuttuivat tuokion kokemusten pohjalta. Myös tuokioiden aikana muutin suunnitelmaani tilanteen mukaan. Kokeemukset, havainnot ja reflektoinnit loivat suunnitelmia uuteen suuntaan seuraavaa tuokiota ajatellen.

Toimintatutkija osallistuu tutkimaansa toimintaan ja tekee tutkimuskohteeseensa muutokseen tähtäävän väliintulon, intervention. Toimintatutkija on aktiivinen vaikuttaja ja toimija, vaikka tutkijan hyveinä on pidetty ulkopuolisuutta ja objektiivisuutta. Toimintatutkija ei edes oletta olevansa ulkopuolinen tai neutraali. Toimintatutkimuksessa pyritään saamaan ihmisille uskoa omiin kykyihin sekä toimintamahdollisuuksiin, toisin sanoen voimaannuttamaan heitä. Tutkija laittaa alulle muutoksen ja rohkaisee ihmisiä tarttumaan asioihin, jotta niitä voidaan kehittää heidän kannaltaan paremmiksi. (Heikkinen 2008, 19 - 20.) Tein ryhmätuokioiden aikana ryhmäläisiin vaikutusta ja vein heidän toivomiaan asioita eteenpäin.

Ensimmäinen ryhmätuokio - aikuisuus. Ensimmäisen tuokion teemana oli aikuisuus, jota kävimme läpi keskustelujen, maalaamisen ja musiikin avulla. Ryhmäläiset olivat toisilleen ennestään tuttuja ja minäkin haastattelujen aikana pääsin tutustumaan heihin henkilökohtaisesti. Näin meidän ei tarvinnut aloittaa toimintaa tutustumisella. Toiminnan aluksi otimme kuitenkin alkulämmittelyksi muutamia harjoituksia, jotka kuvaan seuraavassa kappaleessa.

Olin laittanut pöydälle erivärisiä papereita, joista jokainen joutui valitsemaan itselleen itseä kuvaavan värin. Sen jälkeen jokainen perusteli valintansa, miksi otti kyseisen värin ja miten se kuvaa itseään. Toisena lämmittelyharjoituksena laitoin pöydälle erilaisia kortteja, joista piti ottaa itselle yksi. Piti miettiä, miksi otti kyseisen kortin ja mitä se merkitsee itselleen. Jokainen vuorollaan esitteli korttinsa ja kertoi ajatuksena. Nämä harjoitukset olivat ryhmäläisille uusia, mutta hyödyllisiä. Jokainen joutui miettimään omia valintojaan sekä ilmaisemaan itseään.

Kuvallinen työskentely saattaa olla joillekin helpompaa, jos kuvia ei tarvitse tuottaa itse. Tätä varten on valmiita erityisiä kortteja, mutta myös mitkä tahansa valmiit kuvat postikorteista leikattuihin kuviin käyvät. Kuvilla on suora vaikutus tunteisiin ja ne herättävät muistoja. Kuvat saattavat tuoda esiin myös reaktioita, jotka eivät pelkän puheen kautta tulisi esiin. Kortit ovat konkreettisestikin jo helpottamassa puhetta. (Keränen ym. 2001, 110.)

Keskustelimme tuokion aikana seuraavista asioita: mitä aikuisuus tarkoittaa, mitä tulevaisuudeltaan odottaa ja mitä haaveita on elämässä. Keräsimme keskustelujen annin paperille. Sen jälkeen käskin jokaisen laittaa silmät kiinni ja pysähtyä miettimään omaa elämää ja aikuisuuttaan. Kuuntelimme samalla musiikkia ja sen jälkeen maalasimme ajatukset paperille. Jokainen keskittyi maalaamiseen innolla musiikin soidessa taustalla.

Piirtämällä ja maalaamalla ihminen ilmaisee itsestään aina jotain teokseensa. Piirtämällä tai maalaamalla tunteet ja ajatukset saavat konkreettisen muodon. Kuva voi ilmaista sanoja paremmin joitakin asioita. (Keränen ym. 2001, 108.) Musiikin mukaan maalatessa mukana on kokoajan keho sekä monta aistia. Musiikki voi herättää ihmisessä jonkin tunteen, jonka voi maalaamalla tai piirtämällä ilmaista kuvana. (Ahonen 1994, 70.)

Toinen ryhmätuokio - minuus ja kehitysvammaisuus. Toisella kerralla oli teemana minuus ja kehitysvammaisuus. Otimme draamallisia harjoituksia siitä, millaiseksi nuoret aikuiset kokevat itsensä. Keskustelimme tuokiolla seuraavista aiheista: millainen minä olen, itsensä hyväksyminen kehitysvammaisensa ja kehitysvammaisuudesta yleensä. Yksi ryhmäläisistä oli toivonut keskustelua siitä, miksi kehitysvammaiset erotellaan yhteiskunnassa, johon mietimme myös yhdessä vastauksia.

Toisella kertaa kaikki ryhmäläiset eivät olleet paikalla. Yksi oli estynyt kokonaan ja toinen tuli myöhässä, mutta ehti kuitenkin toimintaan mukaan. Huomasin sen, miten suunnitelmat muuttuvat. Olin suunnittelut toiminnan tarkkaan, jota oli helppo muuttaa tilanteen mukaan. Sain vedettyä toiminnan hyvin läpi, vaikka aluksi ajattelin, että mitä tästä tulee, jos ryhmäläisiä on vain kolme, mutta onneksi neljäs saapui paikalle. Aloitimme toiminnan alkulämmittelyllä, jonka olin jo edellisessä kerralla kokenut hyväksi. Otimme mielikuvajumppaa, jossa jokainen joutui vuorollaan esittämään jotain liikettä jota me muut teimme perässä. Näin pääsimme virittäytymään tunnelmaan ja draamallisiin harjoituksiin.

Draamallisina harjoituksina olivat peili-improvisaatio ja minuuden markkinat. Peili-improvisaatiossa jokainen oli vuorollaan peilaaja. Peilaajan teki hitaita liikkeitä ja muut ryhmäläiset peilasivat liikkeet mahdollisimman tarkasti. Halutun ajan kuluttua tehtiin roolien vaihto. Jokainen joutui vuorollaan olemaan joukon edessä peilaajana. Minuuden markkinat harjoituksessa oli tarkoitus löytää itselle sopivia luonteenpiirteitä, jota olin kirjoittanut lappuihin. Jokainen ryhmäläinen sai viisi lappua, joista piti itselleen valita kolme ominaista luonteenpiirrettä. Tarkoituksena oli, että lappuja vaihdellaan toisten ryhmäläisten kesken ja etsitään itselle sopivat luonteenpiirteet. Tämä oli hyvä roolityöskentely, jossa joutui miettimään omaa minuuttaan. Harjoituksen jälkeen jokainen joutui esittelemään ja perustelemaan omat valintansa. (Sinivuori 2007, 192, 223.)

Draaman avulla on mahdollisuus kokeilla erilaisia rooleja sekä kokea esiintyjän ja yleisön välistä iloa ja jännitettä vuorovaikutuksen kautta. Draamassa ollaan kuvitteellisen ja todellisen maailman välillä. Kuvitteelliseen tilaan astumien on erityisen tärkeää ihmisille, joita rajoittaa vammaisuus. (Kaski ym. 2009, 220.) Draaman vaikutus on kokonaisvaltaista, jolloin työskentelyssä on myös tunteilla tilaa. Taiteessa ihmistä voidaan koskettaa monin keinoin. Draama lisää osallisuutta sekä kehittää tasa-arvoa. Draama antaa ainutkertaisen mahdollisuuden tarkastella itseään, toisiaan sekä maailmaa eri näkökulmista. Draamassa eläytymisen kautta on hel-

pompi ymmärtää erillisyyttä. Eri rooleihin eläytyminen auttaa näkemään oman minuuden ja sen erillisyyden oivaltamisen. (Häkämies 2005, 155.)

Ilman tunteita ihmisenä olemista on vaikea ymmärtää. Kyky tunnistaa ja kokea tunteita vaikuttavat ratkaisevasti ihmisenä olemisen mielekkyyden kokemiseen. Tunteet eivät itsessään ole huonoja tai pahoja, vaan ne ovat portteja itseemme ja siksi tärkeitä. Siksi draamatyöskentelyssä toisten tunteisiin suhtaudutaan kunnioittavasti. Draama antaa osallistujille mahdollisuuden tarkastella itseään, tunteitaan ja omaa arvomaailmaansa. (Häkämies 2005, 156.)

Tuokion aikana syntyi monipuolista keskustelua, niin harjoituksista kuin tuokion teemoista, mistä keskustelimme. Lopuksi otimme rentoutuksen, jotta jokainen sai levähtää ajatustensa kanssa.

Kolmas ryhmätuokio – haaveet ja unelmat. Kolmas kerta oli viimeinen ryhmätuokio, jonka teemaksi muodostui oman elämän haaveet. Keskustelimme tuokion aikana elämän haaveista ja unelmista sekä teimme henkilökohtaisen aarrekartan. Kerroin tarkkaan, mikä tarkoitus aarrekartalla on ja miten se tehdään.

Aarrekartta on työtapa, jolla on vaikutusta ihmisen mieleen. Sitä voidaan kuvata ihmiselle tavanomaisena toimintamallina. Elämme joka päivä aarrekartta-työtavan mukaisesti: ajattelemme, mitä pitäisi tehdä ja sitten teemme sen enempää miettimättä, miksi näin tapahtui. Aarrekartta-työtavassa on tarkoituksena hahmottaa itselleen elämänsä unelmat. Jotta aarrekartta työskentely toimii, pitää unelmien olla aitoja, joita arvostamme ja suorastaan rakastamme. On hyvä kysyä itseltä, minkä toteuttaminen on minulle tärkeää ja minkä vuoksi juuri tämä asia tekee minut onnelliseksi. (Harju 1999, 14–23.)

Aarrekartan on tarkoitus nimensä mukaisesti olla kartta, opas. Visuaalisen aarrekartan tekemiseen tarvitsee vain paperia, kyniä ja lehdistä leikattuja kuvia. Kuvat asetellaan paperille itselle sopivalla tavalla. Olemassa ei ole ”oikeaa tapaa” tehdä aarrekarttaa vaan jokainen tekee siten, mikä näyttää itsestä hyvältä. Lopputulok-

sena on kuvakooste, joka puhuttelee mieltä. Se kertoo juuri sitä, mitä haluaa elämänsä. (Harju 1999, 15, 70–71.)

Teimme aarrekartan lehdistä kuvia leikkaamalla. Ryhmäläiset olivat aarrekartan tekemisestä innoissaan, koska eivät olleet sellaista ennen tehneet. Jokainen keskittyi työn tekemiseen antoisasti ja keskustelua syntyi samalla. Kävimme tuokion päätteeksi läpi jokainen aarrekartan. Koska tuokio oli viimeinen, tein myös ryhmäläisille palautekyselyn kaikista ryhmätuokioista.

5.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyöltä edellytetään rehellisyyttä ja läpinäkyvyyttä niin tutkimustyöstä kuin tulosten esittämisestä sekä tutkimustulosten arvioimisesta. (AMK -tutkinnon opinnäytetyöohje 2010, 22.) Pyrin opinnäytetyön kaikissa vaiheissa toimimaan eettiset näkökulmat huomioiden. Tutkimusluvan saaminen oli tutkimuksen aloittamisen kannalta ehdoton, eettisestä näkökulmasta katsottuna.

Eettiset kysymykset kulkevat valintoina ja päätöksinä koko tutkimusprosessin ajan aina aiheen valinnasta tutkimuksen tuloksiin saakka. Eettiset kysymykset liittyvät usein tutkimuskohteen ja menetelmän valintaan, aineiston hankintaan, tiedon luotavuuteen, tutkimuksen kohderyhmän kohteluun sekä tutkimustulosten vaikutuksiin. Eettinen ajattelu tarkoittaa, että on kyky pohtia arvojen kautta, mikä on oikein tai väärin. (Kuula 2006, 21.)

Ihmisen itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen on tärkeä asia tutkimuksessa. Sitä pyritään kunnioittamaan sillä, että ihmiselle annetaan mahdollisuus päättää, osallistuvatko he tutkimukseen. Tämän onnistuakseen, heidän tulee saada riittävä tieto tutkimuksen tarkoituksesta. Hänen tulee tietää perustiedot tutkimuksesta sekä siitä, mihin tutkittua tietoa käytetään. Syytä on myös selvittää, mitä tutkimukseen osallistuminen konkreettisesti tarkoittaa, kuten paljonko tutkimukseen osallistuminen vie tutkittavien aikaa. (Kuula 2006, 61–62.) Mietin koko tutkimusprosessin ajan, miten kohtelen tutkimuksen kohderyhmää. Kun kysyin heiltä tutkimukseen osallistumista, pidin tärkeänä sitä, että selvitin heille riittävän tarkkaan, mistä tutkimuksessa on kyse.

Tutkijan ei saa rikkoa tutkimuskohteen kanssa sopimaa vaitiololupasta ja salassapitovelvollisuutta, vaikka se houkuttelisikin tutkijaa. Ihmisen yksityisyyttä tulee kunnioittaa ja suojella.(Vilka 2006, 113.) Painotin tutkimukseen osallistuville salassapitovelvollisuutta. Kysyin myös heiltä kirjallisen luvan nauhoittamista varten. En tuo tutkimuksessa esille tarkempaa tietoa siitä, mistä palvelukodeista tutkittavat ovat. Tämän myötä haluan turvata heidän henkilöllisyytensä, etteivät he ole tunnistettavissa tutkimuksesta.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Opinnäytetyöni tutkimusaineistot muodostuivat kolmesta osasta: alkuhaastatteluis-
ta, ryhmätuokioiden havainnoista ja litteroiduista aineistoista sekä palautekyselys-
tä. Analysoin kaikkia tutkimusaineistoja erikseen. Ensin tuon esille haastatteluista
nousseet tärkeimmät ajatukset tutkimusongelmien näkökulmasta. Sen jälkeen
analysoin ryhmätuokioiden tuloksia kunkin ryhmäkerran teeman mukaan. Haastat-
teluaineistot ovat tukena ja pohjana ryhmätuokioiden tuloksille. Tuon lopuksi esille
tulokset ryhmätuokioiden palautteet sekä, miten toiminnalliset menetelmät toimivat
tutkimuksessa.

6.1 Haastattelut identiteettityön pohjana

Haastattelun tarkoituksena oli pohjustaa identiteettityötä sekä osaltaan myös tule-
vaa ryhmätoimintaa. Haastattelun teemoina olivat työ ja vapaa-aika, asuminen ja
elämänmuoto, minäkuva ja itsetunto sekä vuorovaikutus muihin ihmisiin. Kysyin
myös kysymyksiä, jotka liittyivät nuoren aikuiseksi kasvamiseen.

Se miksi valitsin teemoiksi kyseiset aihe-alueet, perustuvat teoriaan. Linnassuo
(2011, 15) kuvaan aikuiseksi kehittymisen vaiheen alkavan kahdestakymmenestä
ikävuodesta. Silloin tärkeimmät yksilön kehitystehtävät ovat elämäkumppanin
valitseminen, perheen perustaminen, kodin hoitaminen, työn teko sekä yhteisölli-
sen vastuun kantaminen. Nämä kehitystehtävät vaikuttavat ihmispersoonaan ke-
hittäen entistä parempaan itsensä tuntemiseen ja oman elämän hallintaan. Aikui-
seksi kasvaessa ihminen muokkaa omaa toimintaansa sekä minäkuva jäsentyy.
Kehityskriisejä voivat olla ”aikuiseksi” kasvu, työidentiteetin löytäminen sekä pa-
risuhteen luominen.

Työ ja vapaa-aika. Halusin selvittää haastateltavilta, käyvätkö he töissä ja mitä
työ heille merkitsee. Kysyin myös, mitä he tekevät vapaa-ajallaan. Kaksi viidestä
haastateltavasta sanoi käyvänsä töissä. Heille työ oli tärkeä asia, koska se toi
vaihtelua ja sosiaalisia suhteita elämään. Töissä käyminen oli tärkeää, myös ta-
loudellisesta näkökulmasta.

Loput kolme haastateltavaa kävivät päivätoiminnassa, joista kaksi oli tyytyväisiä tilanteeseensa. He eivät miettineet työelämää, koska heidän tilanteessa päivätoiminnassa käyminen oli sopiva vaihtoehto. Yksi päivätoiminnassa kävijä toi esille, ettei voi käydä töissä, koska hänellä on cp-vamma ja tasapaino voi pettää. Hän mietti kuitenkin sitä, miten oikea työ eroaa päivätoiminnasta ja millaista olisi käydä töissä. Hän oli kuitenkin hyväksynyt sen, ettei voi käydä töissä, joka on osa identiteetin kokonaisuutta.

Tyytyy tähän mitä on, ettei menetä eläkettä. (henkilö 1)

Jos minä olisin terve, no minä menisin normaaliin ammattiin, mutta kun minä en oo terve, nii minä käyn sitten päivätoiminnassa. (henkilö 1)

Asuminen ja elämänmuoto. Kysyin haastateltavilta, mitä he pitävät asuinympäristösään ja millaisessa asumismuodossa he halusivat elää. Kysyin myös millaista on asua yksin. Kolme haastateltavista oli tyytyväisiä asumismuotoonsa ja asuntoonsa. He olivat tyytyneet siihen, että näin on hyvä asua, koska eivät pystyisi asumaan ilman ohjausta. Neljä haastateltavista asui ohjatussa asumisessa, eli heillä oli oma asuntonsa palvelukodin pihapiirissä. Yksi haastateltava asui palvelukodilla autetussa asumisessa ja olin tähän tyytyväinen.

Ihan mukava assuu ja tykkeen asua yksin. (henkilö 3)

On tää silleen ihan tuttu ja turvallinen, ei niitä asuntoja oo helppo ettiä ja riittääkö eläke ja sillee. (henkilö 5)

Ei se yksin oo kiva olla, yhdessä on aina mukavempaa. (henkilö 5)

No joskus ehkä voisin haluta, vaikka jonkun et voisin asua yhdessä.” (henkilö 3)

Haastattelujen pohjalta tuli esille, että haastateltavat pohtivat asumistaan. Kaksi viidestä haastateltavasta ei ollut tyytyväisiä asumiseensa. He kokivat, ettei ole muuta mahdollisuutta, koska asuntoja on niin huonosti tarjolla. Asumismuodolla on suuri merkitys kehitysvammaisen nuoren aikuisen elämään ja siihen, miten he voivat toteuttaa omia unelmiaan. Toinen haastateltava toi esille, ettei voi valita missä haluaisi asua, koska ei pysty asumaan täysin itsenäisesti.

Hän toi esille, että halusi muuttaa erilaiseen asumismuotoon, koska kaipasi ystäviä, joiden kanssa voisi harrastaa ja viettää aikaa yhdessä. Hän kuvasi asian seuraavasti.

Jos saisin päättää, olisin mieluummin samantasoisten kehitysvammaisten kanssa. Ne ymmärtää vähän helpommin, osaa toimia paremmin. (henkilö 1)

Toinen haastateltava, joka ei ollut tyytyväinen asuntoonsa, mietti omaa tilannettaan omien unelmien toteuttamisen näkökulmasta. Hänen mielestä asumismuoto vaikuttaa hänen elämäänsä suuresti. Hän koki, ettei voi toteuttaa omia unelmiaan, koska asuminen on niin valvottua. Hän kuitenkin ymmärsi, ettei pärjää ilman ohjausta, mutta piti vääränä sitä, että hän ei voi elää niin kuin vammattomat ihmiset yhteiskunnassa unelmiaan toteuttaen.

Tulevaisuudessa haluaisin, että asuminen ei olis niin valvottua. Jos en tällaisessa asuisi, olis mulla jo mies ja kissa. (henkilö 2)

Kun on valvotussa asumisessa, ei saa seksiä tehdä eikä lapsia. (henkilö 2)

Kehitysvammaisen henkilön toivomuksia ja tarpeita on kuunneltava asunnon ja palveluiden valinnassa. On tärkeää, että asuntoja on tarjolla erilaisia, koska kaikki eivät sovellu samaan asumismuotoon. Kehitysvammaiselle on tärkeää luoda asumiseen riittävä yksilöllinen tuki ja palvelut. Tavoitteena on, että jokainen kehitysvammainen henkilö saisi elää omannäköistä elämää. (Asuminen 2011.) Haastateluista tuli esille, että asumismuotoa ei voi itse valita, koska asuntojen saatavuus on niin huono. Kahdella haastateltavista asumismuoto ei tukenut heidän oman näköi-

sen elämän rakentamista. Asumismuodolla on vaikutusta lievästi kehitysvammaisen nuoren aikuisen elämään ja identiteetin rakentumiseen.

Minäkuva ja itsetunto. Selvitin haastateltavilta sitä, millainen kuva heillä on itses-
tään. Kysyin heidän heikkouksia ja vahvuuksia sekä sitä, millainen käsitys heillä
on vammastaan. Haastateltavien oli vaikea kuvailla itseään. He kertoivat, missä he
ovat hyviä ja mitä he eivät osaavat tehdä. Yksi ryhmäläinen pohti asiaa vähän sy-
vemmin ja kuvasi itseään seuraavasti.

Hyväksyn sellaisena ku oon. (henkilö 1)

Ihan tavallinen maantallaaja ku kuka tahansa. (henkilö 1)

Hän kertoi olevansa ihan tavallinen ihmisen muiden joukossa, niin kuin edellä ole-
va lainaus kertoo. Hän toi kuitenkin esille, että aika on muuttunut. Hänen mieles-
tään ennen ajateltiin, että vammaiset ihmiset joutuvat laitoksiin ja niitä ei hyväksyt-
ty. Hänen pohdinnat kertovat siitä, että hän on pystynyt hyväksymään itsensä ta-
sapuolisena ihmisenä vammattomien ihmisten tavoin.

Minulle jäi haastattelujen jälkeen tunne, että haluan ottaa aiheen esille ryhmä-
tuokioiden aikana. Huomasin haastattelujen myötä, että muutkin haastateltavat
miettivät minäkuva ja itsetuntoa, mutta eivät osanneet sitä sanoa kuvata. Päätin
ottaa aiheen ryhmätuokioiden suunnittelussa huomioon, koska uskoin että toimin-
nallisten menetelmien kautta aihetta on helpompi käsitellä ja niin saan ryhmäläis-
ten ajatukset esiin.

Nuoruudessa mietityttää. Keskustelimme haastattelun loppuksi, mitä asiat haasta-
teltavaa mietityttää nuoruudessa ja aikuiseksi kasvamisessa. Yhden haastatelta-
van kuvaus oli mielestäni osuva.

Se justiinsa, kun ei oikein pärjää yksin ja kun pitäs olevinaan tulla toi-
meen. (henkilö1)

Yksi haastateltavista mietti oman elämänsä kulkua muita enemmän. Hän toi esille, jos asiat olisivat hänen kohdallaan olleet toisin, hän olisi voinut käydä normaalia koulua eikä häntä olisi koskaan eritelty kehitysvammaisiin. Hän olisi myös toivonut, ettei hänen olisi tarvinnut käydä erityisammattikoulua. Hän olisi siis halunnut elää vammattomien ihmisten kanssa täysivaltaisena jäsenenä yhteiskunnassa. Hän myös mietti paljon omaa terveyttään ja sitä, miksi yhteiskunnassa poltetaan tupakkaa ja juodaan alkoholia paljon.

Toiveet ja keskustelun aiheet. Halusin saada haastateltavilta toiveita, mitä he haluaisivat ryhmätuokiolla käsiteltävän. Haastateltavilta nousi esille muun muassa seuraavia kysymyksiä.

Miten normaali työ poikkeaa päivätoiminnasta? (henkilö 1)

Miksi yhteiskunnassa poltetaan ja juodaan yhtä aikaa? (henkilö 2)

Miksi erotellaan kehitysvammaiset? (henkilö 2)

Mitä syrjäytymisen aihetta meissä on? (henkilö 1)

Pyrin ottamaan kaikki ryhmäläisten toiveet huomioon ryhmätuokiolla. Kävimme jokaisella ryhmätuokiolla keskustelua, jonne olin nostanut ryhmäläisten toivomia kysymyksiä. Ryhmäläiset pitivät tärkeänä, että heidän kysymykset käytiin läpi. He kokivat sen tärkeäksi, koska heitä kuultiin. Tuon ryhmätuokioiden esittelyssä tarkemmin esille, mitä keskustelua ryhmäläisten toiveista syntyi.

6.2 Ensimmäinen ryhmätuokio - aikuisuus

Ensimmäisen ryhmätuokion teemana oli aikuisuus. Keskustelimme aikuisuudesta, tulevaisuudesta ja elämän haaveista. Ryhmäläisten oli helppo tuoda esille ajatuksia aikuisuudesta ja kaikki olivat hyvin samaa mieltä siitä, mitä aikuisuus heille merkitsee. Heidän kertomat kuvaukset kertovat siitä, mitä lievästi kehitysvammainen nuori ajattelee aikuisuudestaan. Ajatukset aikuisuudesta olivat arkipäiväisiä, mutta ryhmäläisten mielestä tärkeitä asioita. Kun nuoret ovat saaneet muuttaa ko-

toaan omaan asuntoon, ovat heidän vaikutusmahdollisuudet lisääntyneet, koska vanhemmat eivät ole päättämässä asioista.

Että saapi päättää omista asioista ja saapi kottoa muuttaa. (henkilö 1)

Sitä, että voi käyä ite kaupassa ostaa ruokatervikkeitä ja että tuota osaa rahat laskee ja sillee. (henkilö 2)

Vaikka että on mukava asua yksin kotona. (henkilö 3)

Siitä vaikka, että saapi olla tasapainossa muitten ihmisten kanssa. Saapi päättää omista asioista, kun vanhemmat ei enää päättää. (henkilö 1)

Aikuisuudessa yleensä valmistaudutaan ammattiin, siirrytään työelämään, solmitaan parisuhde ja hankitaan lapsia. Psykologisesti nämä muutokset lisäävät oman arkielämän vastuullisuutta ja sen hyväksymistä. (Vuorinen 1997, 238.) Elämänkaaren näkökulmasta ihminen on ”täysi-ikäinen” noin kaksikymmentä yksivuotiaana, tarkoittaen sitä, että muut ihmiset eivät enää ohjaa häntä. Aikuisuus ei ole kuitenkaan sitä, ettei enää tarvitsisi oppia uutta. Päinvastoin, juuri aikuisuudessa ihmiselle on tavanomaista valtava aistivaikutelmien vastaanottavuus sekä suuri tarve omaksua kaikki vähänkin kiinnostava. Aikuisuus onkin sitä, että olemassa on joku, minuus, joka päättää itse. On tarve oppia kiinnostavia asioita, asettaa maailmalle kysymyksiä ja etsiä niihin vastauksia. (Wais 2002, 151.)

Yksi ryhmäläisistä mietti, että voiko hän koskaan olla aikuinen, koska ei osaa hoitaa kaikkia asioita samalla tavalla kuin vammattomat ihmiset. Hän kuitenkin toi esille, että apua voi ottaa aina vastaan. Tämä kertoo siitä, että hän hyväksyy sen, että aikuisenakin tarvitsee apua, koska on vammaisen.

Mutta voidaanko sitä sanoa täysin.., no kyllähän se tietysti on aikuinen, mutta voidaanko sitä täysin sanoa? Mutta se on silti aikuinen vaikka se ei osaa yleensä hoitaa asioita niinku pitäs, mutta apua saa. (henkilö 1)

Aikuisuus vammaisena ihmisenä voi tuntua pelottavalta, koska ammatinvalintaan tulee esteitä ja työnsaanti ammatillisen koulun jälkeen on vaikeaa. Voiko ihminen kokea olevansa täysivaltainen aikuinen, koska hän tarvitsee toisen ihmisen apua jatkuvasti? Vammaisuus on silti pysyvä osa identiteettiä eikä vammaisuudesta voi jäädä välillä lomalle. (Lampinen 2007, 144.)

Vammaisilla nuorilla ei välttämättä ole selkiytynyttä kuvaa tulevaisuudestaan eikä sen mahdollisuuksista. Tämän vuoksi he eivät halua tai osaa pohtia tulevaisuutta. (Walle 2009, 59.) Tulevaisuudesta ja haaveista keskusteleminen oli osalle ryhmäläiselle vaikeaa. Useimmat heistä ajattelivat, että heidän elämänsä on tässä ja nyt, eikä tulevaisuutta kannata miettiä. Yleensäkin, mistä unelmoi tai haaveilee, kaatui siihen ajatukseen, ettei minun elämässä voi sellaista tapahtua, koska asun tällaisessa paikassa. Tulevaisuudesta ja haaveista tuon tässä muutamia poimintoja.

No tulevaisuudesta.. siinä voipi mennä etteenpäin, mutta menneisyys on sitä, että sitä voi muistella varsinkin positiivisesti mutta ei negatiivisesti. Ilman menneisyyttä ei oo tulevaa vai mitenkä se ny menneekää en tiä. (henkilö 1)

Voi, voi, en minä ossaa haaveilla mistää. (henkilö 1)

Koskaa ei voi tietää, mitä tapahtuu. (henkilö 2)

Rakastetuksi tulemisen ja rakkauden antamisen oikeus kuuluvat ihmisen perustarpeisiin. Myös vammainen on tunteva ihminen ja kaipaa ympärilleen ihmistä, ketä rakastaa. (Lampinen 2007, 215.) Yksi viidestä tutkittavasta toi monta kertaa esille haaveensa saada itselleen oma perhe ja lapsia. Hän uskoi, että hänen elämänsä voi vielä muuttua ja toivoi saavansa itselleen miehen, kenen kanssa voisi asua samassa kodissa.

No sitä, vaikka että joskus jos haluaa perheen vaikka miehen ja lapsia tai eläimen. (henkilö 2)

Yksi ryhmäläisistä mietti työelämää muita enemmän. Hän oli ollut aikaisemmin mieluisassa työssä, mutta oli joutunut sen jättämään. Tätä hän suri kovasti ja toivoi, että pääsisi uudestaan samaan paikkaan töihin. Hän oli kuitenkin tulevaisuutta kohtaan valoisa ja uskoi, että muutoksia elämässä voi tapahtua.

No sitten tulevaisuudesta ku ei koskaan enää tiä elämässä ,että jos pääsee vaikka niinku ku minä haluan esmerkiksi oman piirin mukkaan käydä töissä” (henkilö 2)

Alla oleva kuva on yhden ryhmäläisen tekemästä musiikkimaalauksesta. Sitä ennen olimme keskustelleet aikuisuudesta. Jokainen joutui miettimään omaan elämänsä ja aikuisuuttaan ja maalata ajatukset paperille. Yksi ryhmäläinen halusi antaa työni kuvattavaksi ja käytettäväksi opinnäytetyöhöni. Hänen työnsä esittää sitä, miten hän pitää koiraa sylissä, joka on hänelle erittäin rakas. Hänellä ei ole itsellään koiraa, mutta toivoo sen joskus aikuisuudessaan saavan.

Kuva 2. Musiikkimaalaus

Nuorilla ja työikäisillä vammaisilla ovat vähemmistön asemassa yhteiskunnassa. Vammaisilta ihmisiltä vaaditaan kaksinkertaista työtä seuraavissa asioissa: he joutuvat kokemaan käytännössä vamman aiheuttamat rajoitukset sekä opettamaan päivittäin muita, miten vammaisuuteen tulee suhtautua. Vammaisten yhdenvertaisuutta edistävät palvelut on suunnattu suurimmaksi osaksi vanhusväestölle, jolloin nuorten ja työikäisten aktiivista, osallistuvaa ja itsenäistä elämäntapaa oteta tarpeeksi huomioon. (Lampinen 2007, 139.)

6.3 Toinen ryhmätuokio - minuus ja kehitysvammaisuus

Itsenä hyväksymisestä ja kehitysvammaisena elämisestä syntyi vilkasta ja antoisaa keskustelua. Huomasin, miten kaksi ryhmäläistä pohti omaa kehitysvammaansa muita enemmän. Esimerkiksi sitä, miksi he eivät voi olla terveitä ja elää vammattomin ihmisten tavoin elämää, kuten saada lapsia. Muut ryhmäläiset sa-noivat olevansa tyytyväisiä elämäänsä ja asemaansa. He olivat jo hyväksyneet identiteettinsä ja tyytyneet elämäänsä lievästi kehitysvammaisena nuorena aikuisena. Seuraavat poiminnot ovat kahden ryhmäläisen ajatuksista.

Mutta minnuu ihmetyttää, että tota minkätakia yleensä lievästi kehitysvamma on sellainen, että se ei ymmärrä asioita. Mikä siellä aivoissa on? (henkilö 1)

Mikä siinä aivoissa on, ku ei ymmärrä asioita samalla tavalla, kun esimerkiksi sinä? (henkilö 1)

Minkätakia ei ymmärrä kehitysvammanen samalla tavalla asioita?” (henkilö 2)

Vammaisen nuoren aikuisen identiteetti muotoutuu ympäristön ja hänen elämäntilanteensa vaikutuksesta. Sen kautta hän voi hyväksyä itsensä vammaisena, hänestä voi tulla aktiivinen ja toimiva jäsen sosiaalisessa ympäristössä. Identiteetin muotouduttua vammaisen nuori aikuinen saa itselleen sisäisen autonomian ja henkisen itsenäisyyden. Tämä edellyttää sitä, että hänellä on mahdollisuus pohtia vamman merkitystä omassa elämässään ja totutella olemaan tasa-arvoisessa vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. (Lampinen 2007, 146.)

Lievästi kehitysvammaisella henkilöllä oman tahdon ja rajojen puuttuminen liittyvät heikkoon itsearvostukseen ja itsetuntoon. Itsetunnon ja -arvostuksen rakentuminen muodostuu ympäristön kanssa käydystä vuorovaikutuksesta. Millainen on kehitysvammaisen ympäristö, jossa hän käy vuorovaikutusta? Usein kehitysvammaisista nähdään heidän erilaisuutensa eli vamma. Näin hän tippuu havainnoijan silmissä toiseen luokkaan. Usealle kehitysvammaiselle ihmiselle ei ole muodostunut käsitystä itsestä riittävän arvokkaana ja hyvänä ihmisenä. (Henttonen 2004.) Yksi

tutkittavista ihmetteli seuraavaa asiaa, joka viittaa vammaisen identiteettiin. Hänelle oli selvästi vaikeaa hyväksyä cp-vamma.

Minkä takia tää neiti kävelee tällä tavalla? Miksi minä tällain kävelen, että mun jalat on pihti asennossa. Tarviiko sitä hävetä? (henkilö 1)

Voidaanko lievää kehitysvammaa parantaa? (henkilö 1)

Vammaisille ihmiselle lankeaa usein vammaisen leima. Tämä tapahtuu silloin, kun ihminen ei vastaa hänelle asetettuihin sosiaalisiin odotuksiin. Leimalla on vaikutusta hänen koko elämäänsä. Leimautumisen jälkeen vammaisen ihmisen on sisäistettävä sosiaalinen identiteetti, jonka kautta muut hänet määrittävät. Vammainen ihmisen voi joutua identiteetti kriisiin siitä huolimatta kokoisiko hän olevansa samanlainen kuin muut. Hänen on kuitenkin muutettava itseään ja sisäistettävä minuutensa. Ihminen voi myös yrittää salata vammaansa, ettei hän saisi vammaisen leimaa, mutta salaaminen vaikuttaa hänen olemukseensa. (Lampinen 2007, 146.)

Yksi ryhmäläinen oli haastattelujen aikana toivonut keskustelua kehitysvammaisten asemasta yhteiskunnasta. Etenkin häntä kiinnosti, miksi kehitysvammaiset pitää erotella, esimerkiksi kouluissa.

Miksi kehitysvammaisia erotellaan yhteiskunnassa, niinku normaalista kouluista? (henkilö 2)

Minä luulen, että se on se, että ei osata hoitaa kaikkia asioita. (henkilö 1)

Koulussa kiusataan. (henkilö 1)

Minusta ei oo oikeen hyvä, että eritellään, ois parempi samassa, kyllä ihminen ite ossaa sanoa, että elä hauku. (henkilö 2)

Itsearvostus nousee identiteetin kehittymisen kannalta keskeiselle paikalle. Syntymästään saakka vammainen saattaa nuoruudessa kokea voimakkaasti erilaisuutensa, koska on elänyt turvallisessa ja hyväksyvässä ilmapiiirissä. Nuoruusikään liittyy halu kuulua vertaisryhmään ja olla kuten muutkin. Vammaiselle nuorelle on tärkeää myös ei-vammaisten kuin vammaistenkin ikätovereiden seura. Terveen itsetunnon kannalta on tärkeää, että nuorelle muodostuu realistinen käsitys vahvuuksistaan ja puutteistaan sekä oikeanlainen tieto vammastaan ja sairaudestaan. Vammaisen identiteettiä vahvistaa se, että tutustuu vammaiskulttuuriin. (Repo 2004, 398.)

Tuon seuraavaksi esille, mitä luonteenpiirteitä minuuden markkinat harjoituksessa nousi esille. Harjoitus oli ryhmäläisten mielestä hyödyllinen ja laittoi ajattelemaan, millaiseksi itsensä ajattelee. Aluksi ryhmäläiset kokivat harjoituksen vaikeana, mutta alkuun päästyään antoisana. Kehitysvammaisen nuoret aikuiset kuvasivat itseään seuraavasti:

Minä oon puhelias, oon innostunut ja rohkea. Puhelias oon siinä, että kerron aina vanhemmille kuulumiset. (henkilö 2)

Rehellinen oon monessa asiassa, jos vaningossa jään jonnekki matkan varrelle, voin pyytää joltain tuntemattomalta apua. (henkilö 5)

Oon urheilullinen, sählyä pellaan ainakin. (henkilö 5)

Rauhallinen, auttavainen, iloinen. No tykkään täällä autella, oon rauhallinen ja iloinen mies. (henkilö 3)

Minä oon ensinnäkki ystävällinen, minä autan hirveästi toisia ihmisiä. Oon hyvin ystävällinen. (henkilö 4)

Luotettava on sellanen asia, että jos joku kertoo jonku vakavan jutun, mitä ei saa toisille mennä kertomaa... minnuun voipi aina luottaa. (henkilö 1)

Tarkka tarkoittaa sitä, että levyt ja kaikki löytyy hyvässä kunnossa ja kaikki pesukonneet toimii ja kaikki tavarat ei oo hävöksissä. (henkilö 1)

Havainnointi aineistojeni pohjalta voin todeta sen, että harjoitus oli ryhmäläisille mieleinen. Kaikki osallistuivat siihen innokkaasti ja huomasin ilmeistä ja sanoista, että tehtävän tekeminen laitto ajattelemaan itseään. He osasivat myös perustella omia valintojaan.

6.4 Kolmas ryhmätuokio - haaveet ja unelmat

Kolmannen ryhmätuokion teemana olivat oman elämän haaveet ja unelmat, joita käytiin läpi aarrekartta työskentelyn muodossa. Aarrekarttatyöskentely oli kaikille ryhmäläisille mukava, koska he eivät olleet ennen tehneet aarrekarttaa. Kaikki keskittyivät antaumuksella ja tilanne oli rauhallinen. Ilmeistä pystyi näkemään, miten ryhmäläisten ajatukset heräsivät.

Menimme tuokion päätteeksi jokaisen työn läpi. Jokainen sai kertoa työstään sen, mitä halusi. Esille nousi haaveita ja unelmia, joita haluaisi omassa elämässään tapahtuvan. Niitä oli muun muassa matkustamisen ulkomaille, oma eläin, mies ja lapsia, terveellinen elämä sekä harrastukset. Yksi ryhmäläisistä antoi luvan käyttää hänen aarrekarttaa opinnäytetyössäni. Hän haluaisi itselleen miehen, oman kissan ja halusi elää terveellisempää elämää. Alla olevan kuva on hänen aarrekarttansa, jonka hän sanoi laittavansa kotonaan seinälle.

Kuva 1. Aarrekartta

Aarrekarttaa ei voi tulkita kukaan muu kuin tekijä itse. Kukaan muu ei voi tietää, mitä eri elementit (sanat, kuvat, värit, muodot jne.) tarkoittavat aarrekartan tekijälle. Aarrekartta onkin syytä tehdä sellaiseksi, että se on henkilökohtaisesti vaikuttava ja osuva. Kukaan muu ei vaikuta aarrekartan lopputulokseen, koska aarrekartan työstö on toimintaa itsensä kanssa. (Harju 1999, 82.)

6.5 Ryhmäläisten palautteet tuokioista

Jokaisen tuokion päätteeksi kävimme keskustelua siitä, mitä mieltä ryhmäläiset olivat tuokiosta ja mitä he saivat tuokioista itselleen. Tein myös toisella ja viimeisellä tuokiolla palautteen kirjallisessa muodossa, jotta ryhmäläisten olisi helpompi tuoda ajatuksensa esille ja näin myös minä saisin luotettavaa tietoa tutkimustani varten.

Ensimmäinen ryhmätuokio. Ryhmäläiset olivat innossaan ensimmäisen tuokion jälkeen. He lähtivät tuokiosta hyvillä mielin ja odottivat jo seuraavaa tapaamista. Neljä viidestä ryhmäläisestä koki maalaamisen mieltä virittävänä kokemuksena. Yksi ryhmäläinen nautti siitä, kun sai käyttää erilaisia värejä. Heidän palautteestaan tuli selville, että keskustelujen pohjalta oli helppo maalata ajatuksia paperille.

Yksi ryhmäläinen koki maalaamisen epämiellyttävä kokemuksena. Hän ei keksinyt, mitä olisi maalannut. Hän kuvasi ajatuksia seuraavasti.

Minun mielestä se oli ihan lapsen puuhaa. (Henkilö 1)

Toinen ryhmätuokio. Toisella tuokiolla ryhmäläisiä oli paikalla neljä. Parasta tuokiossa oli ryhmäläisten mielestä vammaisuuskeskustelu sekä itsensä esitteleminen. Draamallisen harjoitukset koettiin mielekkäänä, koska ne olivat ryhmäläisille uusia tapoja ilmaista itseään. Tein tuokion päätteeksi ryhmäläisille kyselyn, johon olin kirjoittanut valmiita lauseita. Niiden perään piti laittaa hymynaama sen mukaan, miten se kuvasi sen hetkistä tunnelmaa. Hymynaamoja oli käytössä kolme. Palautteista voi päätellä, että ryhmäläisten oli helpompi käsitellä vammaisuuteen ja itsensä hyväksymiseen liittyviä asioita toiminnan kautta. Palautteet olivat:

- Minun oli helppo löytää itselle minua kuvaavia adjektiiveja. 4/4
- Minä tykkäsin olla harjoituksissa mukana. 4/4
- Minun oli helppo esiintyä muiden edessä. 2/4
- Harjoitukset olivat hyödyllisiä, laittoivat ajattelemaan, millainen minä olen. 4/4
- Sain tuoda keskustelussa esille asioita. 4/4

Kolmas tuokio. Kolmannen tuokion palautteen keräsin kaikkia kertoja huomioiden, koska kerta oli viimeinen. Myös viimeisellä kerralla yksi ryhmäläinen oli estynyt, joten siksi palautteita on antanut vain neljä. Kolmannen tuokion palautteet olivat seuraavia:

- Minun oli mukava tulla tuokioihin 4/4
- Minusta oli mukava keskustella aikuisuuteen liittyvistä asioista (työelämästä, tulevaisuudesta, haaveista) 4/4
- Musiikkimaalaus herätti minussa ajatuksia aikuisuuteen liittyen. 2/4
- Minulle oli tärkeää, kun keskustelimme lievästi kehitysvammaisista. 4/4
- Harjoitukset, joissa piti kertoa itsestä, olivat minulle helppoja. 3/4
- Olen oppinut ilmaisemaan itseä paremmin. 2/4
- Aarrekartan tekeminen herätti minussa ajatuksia. 2/4

Tutkittavilta saatu palaute kertoo siitä, että ryhmätuokiota ovat herättäneet heissä ajatuksia. Kaikki neljä ryhmäläistä oli sitä mieltä, että on ollut tärkeää keskustella aikuisuuteen liittyvistä asioista ja keskustelut tuokiot ovat herättäneet ajattelemaan oman elämänsä tarkoitusta. Palautteista voi päätellä, että ryhmätuokiolla on ollut vaikutusta lievästi kehitysvammaisten nuorten aikuisten elämään. Tuokiolla on ollut ryhmäläisiin muutakin merkitystä, kuin että toiminta on ollut mukavaa.

Taide voi lisätä itsetuntemusta, kun nuoret saavat tuoda tärkeitä aiheita ryhmätilanteisiin käsiteltäväksi ja sitä myötä saada kokemuksen, että heitä kuunnellaan ja heidät hyväksytään. Kun nuoret käsittelevät erialisia aiheita, he oppivat itsestään ja omista ajatuksistaan. Taiteellinen ryhmätyöskentely mahdollistaa sellaisten asioiden esille tuomisen, mistä ei välttämättä muuten puhuttaisi tai minkä käsittelemi-

seen ei muuten olisi keinoja. Taiteellinen työskentely auttaa tunne-elämän käsitteilyssä. (Myllyniemi 2009, 133.)

Tuokiossa parasta oli tutkittavien mielestä seuraavat asiat: maalauksien teko, rentoutuminen, itsensä esittelevinen, peli- harjoitus sekä vammaisuus keskustelu.

Minä tykkäsin niistä lapuista missä on oli itseä kuvaavia asioita, tykkäsin ihan kaikista asioista. (henkilö 2)

Tutkittaville jäi tuokioista hyvä mieli ja he kokivat sen uutena kokemuksena sekä vaihteluna elämäänsä. He toivat esille, sen että on tullut uusia asioita, mitä he eivät ole ennen tehneet, esimerkiksi aarrekartan teko ja draamalliset harjoitukset. Tuokiot olivat tarpeellisia ryhmäläisten mielestä ja loppuivat liian aikaisin.

Jatkuuko tää taas joskus? (henkilö 3)

Tuntuu haikealta, kun loppuu. (henkilö 4)

Kiitos kovasti, jäi mukava mieli. (henkilö 4)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

7.1 Tutkimuksen tavoite ja sen saavutukset

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat lievästi kehitysvammaisen nuoren aikuisen identiteetin muodostumiseen sekä mistä elementeistä identiteetti muodostuu. Tavoitteena oli tutkia, miten toiminnalliset menetelmät toimivat identiteettiä tutkittaessa. Tutkimustulokset osoittavat, että työni oli tarpeellinen. Tuloksista nousi esille, että lievästi kehitysvammaisen nuori elää yhteiskunnassa monien kysymysten alla. Lievästi kehitysvammaiset nuoret aikuiset miettivät omaa elämäänsä ja sitä, miten unelmien toteuttaminen olisi mahdollista.

Tutkimustuloksista nousi esille, että lievästi kehitysvammaisen nuoren aikuisen identiteetin rakentumiseen vaikuttavat aikuiseksi kasvamisen, valinnat elämässä, parisuhteen löytäminen, itsensä hyväksymisen vammaisena, yhteiskunnan asenteet, vammaisuus sekä sosiaalisen ympäristö. Nämä asiat nousivat esille niin teorian kuin tutkimustulosten aikana. Giddens (1991, 52 - 53) määrittelee identiteetin ihmisen kyvyksi ymmärtää itseään sekä omaa minuuttaan, jota Saastamoinen (2006, 156) teoksessaan esittelee. Identiteetti ei ole ihmiselle annettu, vaan se on muodostunut itsensä ymmärtämisestä ja jatkuvasta itsensä luomisesta.

Identiteetti on yksilölle tärkeä asia, koska sitä ilman ei oikeastaan pysty elämään. Ihminen tarvitsee kehittyäkseen sen, että hän liittyy johonkin, koska identiteettiä ei voi luoda itsekseen. Uusia tietoja ja taitoja täytyy jokaisen omaksua elämän aikana. Sitouduttua johonkin ratkaisuun, saattaa myöhemmin tulla tarve itsenäistymiseen ja vapautumiseen. (Turunen 2005, 150.) Kuten edellä kuvataan, ihminen ei pysty itsekseen luomaan identiteettiä. Koin hyvänä asiana, että nostin aiheeni esille. Identiteetin käsitteleminen ja siihen vaikuttavien tekijöiden tiedostaminen ei ole helppoa. On tärkeää, että lievästi kehitysvammaisten nuorten aikuisten kanssa käsitellään siihen liittyviä asioita, jotta he voivat kokea elämässään itsenäistymistä ja vapauden tunnetta.

Kehitysvammaisilla on unelmia tulevaisuudelle, kuten oma koti, parisuhde, lapsia ja itse valittu ammatti. Arki ei aina ole kuitenkaan helppoa, koska lievästi kehitysvammaisille yritetään löytää joku ”paikka”. Tämä ”paikka” kulkee usein seuraavaa rataa: paikka kahden lapsen päiväkodissa, peruskoulun mukautetussa opetuksessa, kehitysvammaisten kerhossa, erityisammattikoulussa, toimintakeskuksessa ja sitten asuntolassa. Kehitysvammaisten puolesta valitaan paljon, ilman että he itse päättävät elämästään. Kehitysvammainen ei voi itse valita esimerkiksi sitä kenen kanssa asuu. (Henttonen 2004.)

Tutkimuksessa nousi esille ryhmätuokioiden ja haastattelujen myötä, kuten edellä kuvattiin, että kehitysvammaisten kohdalla oman paikan löytäminen ei ole ainoastaan oma valinta. Lievästi kehitysvammainenkin tarvitsee usein apua arjessaan, joten hän joutuu turvautumaan niihin vaihtoehtoihin, mitä on tarjolla.

Toiminnalliset menetelmät toimivat hyvin tutkimuksessani. Toiminnallisia tuokioita havainnoimalla pääsin näkemään sen, mikä merkitys musiikilla, maalaamisella ja draamalla oli kehitysvammaisen nuoren aikuisen viestintään. Myös heiltä saatu palaute vahvistaa toiminnallisten menetelmien toimivuutta identiteettiä tutkittaessa. Ryhmäläiset kertoivat, että toiminnan kautta oli helpompi käsitellä asioita. He kokivat sen myös mielekkäänä, että teimme aina jotain luovuuteen tai toiminnallisuuteen liittyvää. Eklund ja Janhunen (2005, 92–93) toteaa, että parhaiten toiminnallisten menetelmien toimivuus näkyy ryhmissä, joissa käydään vuorovaikutusta toisten ihmisten kanssa. Työskentely herättää monenlaisia tunteita, joita ryhmän ja ohjaajan tukemana on helpompi ilmaista.

Ryhmätuokioiden aikana mahdollistui tunteiden esille tuominen sekä ajatusten ja mielikuvien syntyminen. Tuloksista voin päätellä sen, että toiminnalliset menetelmät ovat hyvä keino lähestyä ihmistä ja saada hänen ajatuksensa esiin. Voinkin todeta, että toiminnallisten menetelmien käyttö on tärkeää vammaistyössä. Usein vammaisten ei ole helppo tuoda ajatuksiaan esille, mutta kun heidän kanssaan viitsitään tehdä töitä, saadaan tuloksia aikaan. Näin vammainen nuori aikuinen voi kokea elämänsä kokonaisvaltaisemmaksi, identiteetin eheämmäksi.

Mielekkyyden kokemukset vaikuttavat ihmisen hyvinvointiin ja toimintakykyyn. Viktor Franklin toteaa, että elämän merkityksen löytäminen on keskeinen tekijä jakamisen kannalta. Ainoastaan itsensä toteuttaminen ei sovi koko elämän päämääräksi. Franklin mukaan ihminen löytää mielekkyyden elämäänsä usein toiminnasta (työ, luovuus), kokemisesta (ihmissuhteet, elämykset, luonto) tai asennoitumisesta omaan elämäänsä. Hänen käsityksensä on, että jokaisella ihmisellä on ainutkertainen tehtävä elämässään. Kun vammainen tiedostaa oman elämäntehtävän, lisää se myös mahdollisuuksia toteuttaa omaa elämäänsä. (Lampinen 2007, 216.)

7.2 Prosessi kokonaisuutena

Suunnitelmallinen ja tavoitteellinen tutkimus kuvataan aina monivaiheisena prosessina. Siihen sisältyvät aiheeseen perehtyminen, suunnitelman laadinta, tutkimuksen toteutus sekä tutkimusselosteen laadinta. (Hirsijärvi ym. 2009, 63.) Opinnäytetyöni prosessi lähti aiheen valinnasta, jota minun ei ollut helppo valita. Löysin kuitenkin itselle mielenkiintoisen aiheen, jota lähdin mielellään työstämään. Opinnäytetyö prosessi osoittautui pitkäksi ja haastavaksi, mutta samalla myös antoisaksi.

Haasteena työssä oli aiheen rajaaminen. Identiteetti on käsitteenään niin laaja, joten sen avaaminen oli työlästä. Jouduin itse käymään kamppailua siitä, mitä haluan työlläni todella saavuttaa. Tutkimusmenetelmän valinta oli minulle selvä alusta lähtien. Tiesin, että saan työstä itse enemmän irti, kun toteutan toimintatutkimuksen, jossa olen itse vahvasti mukana.

Opinnäytetyön tekeminen kasvatti minua ammatillisesti. Sosiaalialan kulutusohjelmassa on määritelty sosionomin ydinosaamiset kompetensseihin, josta yksi osa-alue liittyy asiakastyön osaamiseen. Kompetenssin mukaan sosionomi (AMK) osaa soveltaa erilaisia teoreettisia lähestymistapoja sekä työmenetelmiä arvioiden ja tarkoituksenmukaisesti. Hän osaa antaa asiakkaalle tavoitteellista ohjausta ja tukea erilaisissa elämäntilanteissa; arjessa, kasvun ja kehityksen eri vaiheissa sekä erilaisissa elämäntilanteissa. (Sosionomin ydinosaaminen.) Toteutin opinnäyte-

työssäni tätä kompetenssin osa-aluetta. Menin tutkimuksen aikana lähelle asiakasta ja annoin menetelmiä hänen kasvun ja elämisen tukemiseen.

Olen työhöni tyytyväinen, koska sain vaikutettua lievästi kehitysvammaisten nuorten aikuisten elämään. He toivoivat, että ryhmätuokiot olisivat jatkuneet, joka kertoo siitä, että ne muodostuivat tärkeiksi. Heidän mielestään olin nostanut tärkeitä asioita esille ja tuonut mahdollisuuden käsitellä aikuisuuteen liittyvistä asioista. Toivon, että tämä opinnäytetyö herättää ajatuksia vammaistyössä. On tärkeää, että vammaisen nuori aikuinen pääsee käsittelemään elämänsä tärkeitä asioita.

Lopuksi haluan uskoa siihen, että jokaisen meidän elämään vaikuttavat myös omat asenteet. Minä uskoin tutkimukseni aihetta valitessaan, että saan työlläni tehtyä yhden askeleen vammaisten eteen töitä. Sosiaalialan työntekijöiltä ja vammaisilta itseltään vaaditaan seuraavaa asennetta:

Usko itseesi.
Ole itsenäinen,
sopivasti rohkea
ja joskus itsekäs.
Aina yhteistyökykyinen,
tarvittaessa itsepäinen
tai ainakin päättäväinen.
(Reija Lampinen 2007, 233.)

LÄHTEET

Ahonen, H. 1994. Löytöretki itseen. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Ahponen, H. 2008. Vaikeavammaisen nuoren aikuistuminen: yksilöllinen ja erilainen elämänkulku. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 94.

Aikuisuus. 4.1.2011. [Verkkajulkaisu]. Vernerin kehitysvamma-alan verkkopalvelu. [Viitattu 13.3.2012] Saatavana: <http://verneri.net/yleis/arki/ihmissuhteet/aikuisuus.html>

AMK –tutkinnon opinnäytetyöohje 2010. [Verkkajulkaisu]. Seinäjoki. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö.[Viitattu 27.2.2012]. Saatavana Intra tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.

Aspinmaa, S. & Mikkola, M-R. 1997. ”Musta tulee näin hyvä aikuinen” : siirtymävaihe nuoruudesta aikuisuuteen psyykkisesti kehitysvammaisilla. [Verkkajulkaisu] Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos. [Viitattu 23.3.2012] Pro gradu -työ. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/8006>.

Asuminen. 16.2. 2012. [Verkkajulkaisu]. Vernerin kehitysvamma-alan verkkopalvelu. [Viitattu 13.3.2012] Saatavana: <http://verneri.net/yleis/arki/asuminen.html>

Dunderfelt, T. 2006. Voimavarana itsetuntemus. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Dunderfelt, T. 2011. Elämäntutkimus. Helsinki: WSOY.

Dunderfelt, T. 2011. Minä onnistujaksi joka olen. Helsinki: Kauppakamari.

Eklund, K. & Janhunen, T. 2005. Leikin ja toiminnan lapset. Teoksessa: T. Janhunen & S. Sura (toim.) Miten käytän toiminnallisia menetelmiä? Psykodraaman ohjaajat kertovat. Tampere: Resurssi, 92–93.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2010. Teemahaastattelun opit ja odotukset. Teoksessa: J. Aaltoja (toim.) & V. Valli. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS kustannus, 29.

Giddens, A. 1991. Modernity and Self-Identity. Buckingham. Polity Press.

Grönfors, M. 2010. Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa: J. Aaltoja (toim.) & V. Valli. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS kustannus, 158 – 159.

- Harju, K. 1999. Valmiina muutokseen. Aarrekartan avulla kohti uutta. Juva: WSOY.
- Heikkinen, H. L. T. 2008. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa: H. L. T. Heikkinen, H. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon: Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Toinen painos: Vantaa: Dark Oy, 16, 19–20, 27–36.
- Heikkinen, H.L.T. 2010. Toimintatutkimus- toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa: Alaranta, J. (toim.) ja Valli, R. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 214.
- Heikkinen, H.L.T., Rovio, E. & Kiilakoski, T. 2008. Toimintatutkimus prosessina. Teoksessa: H. L. T. Heikkinen, H. Rovio ja L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon: Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Vantaa: Dark Oy, 78–79.
- Henttonen, P. 2004. Turvataitokasvatusta kehitysvammaisille. [Verkojulkaisu]. Kehitysvammaisten tukiliitto ry. [Viitattu 28.2.2012]. Saatavana: <http://www.kvtl.fi/fi/ammattisivut/paattyneet-projektit/enemman-otetta-omaan-elamaan/kehitysvammaisuus-ja-seksuaalisuus/turvataittoa/>
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Huovinen, T. & Rovio, E. 2007. Toimintatutkija kentällä. Teoksessa: H. L. T. Heikkinen, H. Rovio ja L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon: Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Vantaa: Dark Oy, 106.
- Hurrelmann, K. 1988. Social Structure and personality development. The individual as a productive processor of reality. Cambridge: Cambridge University Press.
- Häkämies, A. 2005. Tunteet- portti arvomaailmaamme draamatyöskentelyssä. Teoksessa: M-R., Ventola & M., Renlund. Draamaa ja teatteria yhteisöissä. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu. Stadian julkaisuja.
- Kananen, J. 2009. Toimintatutkimus yritysten kehittämisessä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 101.
- Kaski, M. (toim.), Manninen, A. & Pihko, H. 2009. Kehitysvammaisuus. Helsinki: WSOY.
- Keltinkangas-Järvinen, L. 2003. Hyvä itsetunto. Helsinki: WSOY.
- Keränen, E., Nissinen, P., Saarnio, T. & Salminen, M. 2001. Sosiaalityön uudet ulottuvuudet. Helsinki: Tammi.

- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Ladonlahti, T. & Pirttimaa, R. (toim.) 2011. Erityispedagogiikka ja aikuisuus. Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.
- Lampinen, R. 2007. Omat polut! Vammaisesta lapsesta täysivaltaiseksi aikuiseksi. Helsinki: Edita.
- Linnassuo, O. 2011. Narratiivisuus ja elämäntaakkojen kirjoittaminen. Teoksessa: A. Kuukasjärvi, O. Linnassuo & J. Sutinen. Taidetyöskentely arjen näyttämöillä. Teoriaa, menetelmiä ja sovelluksia. Oppimateriaaleja 53. Turku: Turun ammatti- korkeakoulu, 15.
- Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen H. (toim.) 2003. Näkökulmia kehitys- psykologiaan. Porvoo. WS Bookwell Oy.
- Marcia, J.E. 1966. Development and validation of ego identity status. Journal of Personality and Social Psychology 3, 551–558.
- Myllyniemi, S. 2009. Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009. Helsinki: Opetusministeriö. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisoasian neuvottelukunta.
- Nurmi, J-P., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.
- Nurmiranta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Hämeenlinna: Kirjapaja.
- Ojanen, M. 2011. Minä ja muut. Itsetuntemuksen kirja. Helsinki: Kustannus- Osakeyhtiö Kotimaa.
- Paukku, S. & Heikkinen, T. 2010. Lievästi kehitysvammaisen nuoren aikuisen kokemus omasta aikuisuudestaan. [Verkkojulkaisu] Lappeenranta: Saimaan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. [Viitattu 22.3.2012]. Opin- näytetyö. Saatavana: <https://publications.theseus.fi/handle/10024/29740>.
- Perttula, J. 2001. Olenko onnellinen? Psykologista tunnustelua suomalaisen aikuisen onnellisuudesta. Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Piispanen, R. 2003. Kohtaamisen iloa. Toiminnallisia menetelmiä kokouksiin, koulutukseen ja työnohjaukseen. Helsinki: Tmi Ritva Piispanen.
- Repo, M. 2004. Nuoruus. Teoksessa: M. Malm, M. Matero, M. Repo & E-L. Talvela. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet. Helsinki: WSOY.

- Saastamoinen, M. 2006. Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina. Teoksessa: P., Rautio & M., Saastamoinen. Minuus ja identiteetti. Tampere: Tampere University Press, 170–172.
- Saastamoinen, M. 2006. Yksilö, riskitietoisuus ja psykokulttuuri. Teoksessa: P., Rautio & M., Saastamoinen. Minuus ja identiteetti. Tampere: Tampere University Press, 146.
- Savon Vammaisasuntosäätiö. Lähtökohtana yksilölliset tarpeet ja mahdollisuudet. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu: 30.3.2012]. Saatavana: <http://www.savas.fi/saatio/>
- Seppälä, H. & Rajaniemi, M. 2.5.2011. Mitä kehitysvammaisuus on? [Verkkajulkaisu]. Vernerin kehitysvamma-alan verkkopalvelu. [Viitattu: 26.7.2011]. Saatavana: <http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on.html>.
- Sinivuori, P. & Sinivuori, T. 2007. Esiripuista arvoihin. Toiminnallinen draamakasvatuskirja. Jyväskylä: Atena.
- Sosionomin ydinosaaminen. 1.9.2009. [Verkkajulkaisu]. Sosiaalialan koulutusohjelman ohjeet ja oppaat. [Viitattu 30.3.2012]. Saatavana Intra tietokannasta. Vaati käyttöoikeuden.
- Turunen, K.E. 2005. Ikävaiheiden kriisit. Jyväskylä: Atena.
- Wais, M. 2002. Ihmisen elämänkaari. Aikuiselämän kriisit ja kehitysmahdollisuudet. Suomentaneet: A. Kiefer, A. Eklund-Schöpper & E. Tuomola. Vantaa: Dark oy.
- Walle, P. 2009. Osallisuus elämänselkoon. Teoksessa: T. Kiviranta, P. Walle & J. Väänänen. Erityisesti elämään. Vammaisten ja pitkäaikaissairaiden nuorten aikuisten elämäntilanne ja palvelut. Kuopio: Valteri. Valtakunnallinen erityisen tuen palveluvekosto, 59.
- Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.
- Vuorinen, R. 1997. Minän synty ja kehitys. Porvoo: WSOY.

LIITTEET

Liite 1. Tiedote asukkaille opinnäytetyöhön liittyen

Liite 2. Kirje asukkaille

Liite 3. Teemahaastattelurunko

LIITE 1. Tiedote asukkaille opinnäytetyöhön liittyen

Hei asukas!

Olen sosionomi- opiskelija Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötä, jossa tutkin kehitysvammaisen nuoren identiteettiä ja sen tukemista. Haluan saada selville, millainen identiteetti kehitysvammaiselle nuorella on, esimerkiksi millainen kuva nuorella on itsestään ja miten hän ilmaisee itseään.

Vedän helmikuun aikana toiminnallisia tuokioita, jossa käsittelemme identiteettiin ja nuoruuteen liittyviä asioita muun muassa musiikin, maalauksen ja draaman avulla. Toiminnan aloittamiseksi haastattelen kaikkia tutkimukseen osallistuvia henkilöitä, koska haluan kuulla ajatuksia nuoruuteen ja identiteettiin liittyen sekä saada mahdollisia toiveita tuokioiden sisältöä varten.

Näin olisi hienoa, jos suostuisitte haastatteluihin ja toiminnallisiin tuokioihin. Kaikkien asukkaiden henkilöllisyys ja asuinpaikka salataan valmiissa opinnäytetyössä. Haastatteluista ja toiminnallisista tuokioista ilmoitan myöhemmin jokaiselle tutkimukseen osallistuvalle erikseen.

Tehdään yhdessä mukavia hetkiä tuokioiden parissa!

Ystävällisin terveisin

Ulla-Riikka Kellosaari

Osallistun tutkimukseen ____

En halua osallistua tutkimukseen ____

LIITE 2. Kirje asukkaille

Hei asukas!

Kiitos, että osallistut tutkimukseeni. Kiitos vielä, että sain haastatella sinua. Nyt aloitamme toiminnalliset tuokiot.

Aikataulut ovat seuraavia:

Paikka:

Keskiviikko 15.2.

klo. 14.30 – 16.00

Paikka:

Maanantai 20.2.

klo. 14.30 – 16.00

Paikka:

Perjantai 24.4.

klo. 14.00 - 15.30

Tutkimustani varten tarvitsen sinulta lupaa toiminnallisten tuokioiden äänitystä varten. Tämä tarkoittaa sitä, että nauhoitan nauhurille sen, mitä me keskustelemme. Se on tärkeää tutkimukseni kannalta. Nauhoitettu teksti on vain minun käytössä. Hävitän nauhoitetun tekstin tutkimuksen jälkeen. Korostan, että sinun henkilöllisyys on salattu kaikessa, mikä liittyy tutkimukseeni.

Jos muistat, niin ota tämä lappu mukaan toiminnallisiin tuokioihin. Haluan sinulta kirjallisen suostumuksen nauhoittamista varten.

Lähde iloisin mielin toiminnallisiin tuokioihin. Tehdään niistä yhdessä mukavia hetkiä. Tervetuloa!

Terveisin

Ulla-Riikka Kellosaari

Suostun tuokioiden äänittämiseen ____

En suostu tuokioiden äänittämiseen____

LIITE 3. Teemahaastattelurunko

Sukupuoli:

Ikä:

Työ ja vapaa-aika

1. Käytkö töissä?
2. Mitä työ merkitsee sinulle?
3. Miltä tuntuu olla töissä?
4. Mitä teet vapaa-ajalla?
5. Mistä asioista päiväsi koostuvat?

Asuminen ja elämänmuoto

1. Mitä pidät asumisympäristöstä?
2. Millaisessa asumismuodossa haluaisit elää? Miksi?
3. Miltä sinusta tuntuisi ajatus yksin asumisesta?
4. Haluaisitko elää parisuhteessa? Millaiseksi ajattelet perhetilanteesi tulevaisuudessa?
(naimisissa, lapsia, lemmikkejä)

Minäkuva ja itsetunto

1. Millainen kuva sinulla on itsestäsi?
2. Mitä ajattelet itsestä?
3. Mitkä ovat sinun heikkouksia ja vahvuuksia?

4. Millainen käsitys sinulla on vahvuuksistasi ja puutteistasi? Millainen käsitys sinulla on vammastasi?

Vuorovaikutus muihin ihmisiin

1. Onko sinun helppo olla tekemisissä muiden ihmisten kanssa? Jos ei niin, miksi?
2. Onko sinulla ystäviä, läheisiä ihmisiä? Onko niitä tarpeeksi?
3. Seurusteletko, haluaisitko seurustella?

Mitkä asiat sinua mietityttävät nuoruudessa ja aikuiseksi kasvamisessa?

Mistä asioista haluaisit keskustella?

Onko sinulla toiveita toiminnallisia tuokiota varten?

Lopuksi, haluatko vielä sanoa jotakin?

Kiitos haastatteluista!